

Standardisert erstatning til barn

Er erstatningsnivået rimelig?

Kandidatnr: 413

Veileder: Peter Lødrup

Leveringsfrist: 26.04.2004

Til sammen 17 911 ord

27.04.2004

Innholdsfortegnelse

<u>1</u>	<u>INNLEDNING</u>	<u>1</u>
1.1	OPPGAVENS TEMA OG PROBLEMSTILLING	1
1.1.1	AKTUALITET OG BAKGRUNN FOR VALG AV TEMA	2
1.2	AVGRENSNINGER OG BEGREPSAVKLARING	3
1.2.1	BEGREPSAVKLARING	3
<u>2</u>	<u>METODE / BRUK AV RETTSKILDER</u>	<u>5</u>
2.1	SPEIELLE METODESPØRSMÅL	5
2.2	OVERSIKT OVER RETTSKILDEBILDET	6
<u>3</u>	<u>ERSTATNINGSKRAVET</u>	<u>8</u>
3.1	INNLEDNING	8
3.2	ERSTATNING FOR TAP I FREMTIDIG ERVERV	9
3.3	MENERSTATNING	11
<u>4</u>	<u>ORDNINGEN MED STANDARDISERT ERSTATNING TIL BARN</u>	<u>13</u>
4.1	BAKGRUNNEN FOR AT ORDNINGEN BLE INNFØRT	13
4.2	DET MATERIELLE INNHOLDET I SKL § 3-2 A	19
4.3	VALG AV ERSTATNINGSNIVÅ FOR FREMTIDIG INNTEKTSTAP ETTER § 3-2 A	21
4.4	ERSTATNINGSFORMEN	25
<u>5</u>	<u>ERSTATNINGSNIVÅET I RETTSPRAKSIS</u>	<u>27</u>
5.1	GJENNOMGANG AV ERSTATNINGSNIVÅET I RETTSPRAKSIS FØR 1987	27
5.1.1	OPPSUMMERING AV NIVÅET I RETTSPRAKSIS FØR 1987	31
5.2	ERSTATNINGSNIVÅET I FIRE DOMMER FRA 1993	32
5.2.1	OPPSUMMERING AV NIVÅET ETTER DOMMENE I 1993	33
<u>6</u>	<u>ERSTATNINGSNIVÅET BEREGNET ETTER § 3-1 OG § 3-2</u>	<u>34</u>

6.1	ERSTATNINGSUTMÅLING ETTER TO ULIKE REGELVERK	34
6.2	UTGANGSPUNKT I GJENNOMSnittlig INDUSTRIARBEIDERLØNN I 2003	36
6.3	BETYDNINGEN AV LØNNSNIVÅ OG ALDER NÅR INNTEKTSTAPET STARTER	37
<u>7</u>	<u>STANDARDISERT ERSTATNING VED YRKESKADER</u>	<u>39</u>
7.1	INNLEDNING	39
7.2	STANDARDISERING AV TAP I FREMTIDIG ERVERV	39
7.3	SAMMENLIGNING AV ERSTATNINGSNIVÅET FOR BARNEERSTATNINGEN OG YRKESKADEERSTATNINGEN	41
<u>8</u>	<u>VERDISIKRING</u>	<u>43</u>
8.1	FOLKETRYGDENS GRUNNBELØP	43
8.2	KAPITALISERINGSRENTEN	45
<u>9</u>	<u>EN 2-ÅRINGS UTBETALING MÅLT OPP MOT EN 15-ÅRINGS</u>	<u>47</u>
9.1	GJELDENE RETT	47
9.2	NEDDISKONTERING I RETTSPRAKSIS OG FORARBEIDER	47
9.3	MINE UTREGNINGSEKSEMPLER	48
9.3.1	TALLENE FOR TO-ÅRINGEN	48
9.3.2	TALLENE FOR FEMTEN-ÅRINGEN	50
9.4	OPPSUMMERING	50
<u>10</u>	<u>MEDISINSK INVALIDITET OG ERVERVSMESSIG UFØRHET</u>	<u>52</u>
10.1	ER DEN MEDISINSKE INVALIDITETEN DET RIKTIGE UTGANGSPUNKTET?	52
10.2	MEDISINSK INVALIDITET UNDER 15% GIR IKKE RETT TIL ERSTATNING	54
<u>11</u>	<u>TAPSPOSTER ORDNINGEN IKKE OMFATTER</u>	<u>55</u>
11.1	TAP AV HJEMMEARBEIDSEVNE	55
11.2	TAP AV PENSJONSPØENG	57
<u>12</u>	<u>ANDRE AKTUELLE TEMA I TILKNYTNING TIL § 3-2 A</u>	<u>60</u>

12.1	SKADELIDTE MED INNGANGSINVALIDITET	60
12.2	ERSTATNING TIL BARN SOM FØLGE AV SEKSUELLE OVERGREP	61
<u>13</u>	<u>AVSLUTTENDE KOMMENTARER</u>	<u>63</u>
<u>14</u>	<u>KILDER</u>	<u>65</u>
<u>15</u>	<u>VEDLEGG</u>	<u>69</u>

1 Innledning

1.1 Oppgavens tema og problemstilling

Har barn og voksne et likeverdig vern mot erstatningsbetingende skader?

Jeg skal i denne oppgaven forsøke å svare på dette spørsmålet gjennom å foreta en vurdering av om barn, gjennom ordningen med standardisert erstatning, får dekket sitt fulle økonomiske tap på lik linje med voksne skadelidte.

Hovedregelen i norsk rett er at skadelidte skal tilkjennes full erstatning for det økonomiske tapet som skaden påfører ham. For personskadeerstatning følger dette av skadeerstatningsloven § 3-1 første ledd, som er et utslag av alminnelige erstatningsrettslige prinsipper.

Denne grunnsetning uttrykkes slik i Rt. 1993 s. 1524 Ølbergdommen:

Det er ”kjernen i erstatningsretten at skadelidte ikke skal komme økonomisk dårligere ut med skaden enn om denne ikke var inntruffet....Hovedregelen i skadeerstatningsloven er at det er det individuelle tap som skal erstattes”.

Spørsmålene jeg ønsker å belyse gjennom denne oppgaven, er om erstatningsutmålingene for tap i fremtidig erverv og menerstatning til barn ligger på et rimelig nivå, når man tar nedenstående forhold i betraktning:

- Erstatningsnivået i rettspraksis før reglene om standardisert erstatning til barn ble innført i 1987.
- Utmåling av de samme erstatningspostene etter det individuelle prinsipp i skl. § 3-1 og § 3-2.
- Nivået sammenlignet med utbetalingene etter yrkesskadeloven.
- Erstatningsnivået i forhold til gjennomsnittlig industriarbeiderlønn.
- Det erstatningsbeløp en to-åring har tilgjengelig når ervervstapet starter sett i forhold

til beløpet femten-åringen har på samme tidspunkt.

Andre temaer i forbindelse med skl. § 3-2a som også vil bli behandlet, er:

- Terminutbetalinger som alternativ til engangserstatning.
- Folketrygdens ytelser til barn som er ufør.
- Når den ervervsmessige uførheten overstiger den medisinske invaliditeten.
- Erstatning for tap av hjemmearbeidsevne ("husmortap").
- De tapte pensjonspoengene for unge skadelidte.
- Skadelidte med inngangsinvaliditet.
- Erstatning til barn som følge av seksuelle overgrep.

1.1.1 Aktualitet og bakgrunn for valg av tema

Det er flere årsaker til at jeg mener det er dagsaktuelt å foreta en redegjørelse og vurdering av ordningen med standardisert erstatning til barn.

For det første er det sendt ut signal om mulige endringer på personskade-erstatningsrettens område, og det kan bli aktuelt å sette i gang et arbeid som skal ha til hensikt å utrede om mer av erstatningsretten skal bygges opp rundt standardiserte ordninger. Barneerstatningen er, sammen med yrkesskadene, det eneste området som har vært regulert av standardiserte utmålingsregler i norsk rett til nå. I forbindelse med at det skal vurderes om mer av erstatningsretten skal standardiseres, er det dermed høyst aktuelt å ta en gjennomgang av hvordan ordningen med standardisert erstatning til barn har fungert i de nesten 17 år den har eksistert.

For det andre så har det gjennom flere juridiske artikler fremkommet kritikk av erstatningsnivået etter standarderstatningen til barn, og temaet har også vært oppe i Stortingets spørretime, 19. november 2003 sp. 5.¹

¹ Einar Holstad (KrF) sier i sitt innlegg at barn får mindre enn mange voksne får i erstatning for tilsvarende tap, og at standarderstatningen dermed ikke alltid dekker barnets fremtidige tap. Spørsmålet ble som følger: Vil statsråden foreslå lovendring for at barn og voksne skal få et likeverdig vern mot erstatningsbetingende skader?

Statsråd Odd Einar Dørum svarer: Det ligger i mitt svar så langt at det er grunn til å vurdere barneerstatningsregelen nærmere. Flere av spørsmålene som er problematisert i NOU 1994:20, kan det være aktuelt å få utredet nærmere med sikte på å få utarbeidet helt konkrete lovforslag. Blant annet gjelder dette helt klart for barneerstatningsregelen.

Sosialministeren har også nylig uttalt seg om den vanskelige økonomiske situasjon barn og unge som skades havner i.²

1.2 Avgrensninger og begrepsavklaring

Siden oppgavens tema er standardisert erstatning til barn, som reguleres av skl. § 3-2a, er det bare erstatningskravene som gjelder tap i fremtidig erverv og menerstatning som vil bli behandlet. Fremtidige utgifter holdes altså utenfor.

Det er viktig å understreke at også barn har krav på å få dekket andre tap etter den alminnelige erstatningsregel i skl. § 3-1. Denne bestemmelsen regulerer utmålingen av:

- Erstatning for lidt inntektstap.
- Erstatning for påførte utgifter.
- Fremtidige merutgifter som følge av skaden.
- Oppreisning.

Disse tapspostene faller imidlertid utenfor oppgavens tema, og vil derfor ikke bli behandlet.

1.2.1 Begrepsavklaring

Økonomisk og ikke-økonomisk tap:

Det går et grunnleggende skille mellom disse to postene i erstatningsretten.

I utgangspunktet er det bare det konkrete, økonomiske tapet som kan erstattes, men det skal til gjengjeld erstattes fullt ut.

Når det gjelder skader som ikke har ført til økonomisk tap, kan det likevel være grunn til å gi et pengebeløp som kompensasjon for det menneskelige tapet. I norsk rett var det

² Artikkel i Dagbladet 5. januar 2004: "Vi arbeider med en reform som skal hjelpe unge som blir utsatt for en ulykke eller sykdom. De skal kunne få hjelp ett sted og slippe å forholde seg til flere etater, som både Aetat, trygdevesen og sosialkontor. Problemet for unge ofre, er at de ikke har opparbeidet seg rettigheter som sikrer dem et økonomisk trygt liv. Regjeringen ønsker også at de skal slippe å streve fra kontor til kontor. Vi vil legge fram en stortingsmelding om dette i juni".

lenge snevre muligheter for å innvilge dette, og bare gjennom reglene om oppreisning. Da reglene om menerstatning i skl. § 3-2 ble gitt i 1973, ble det derfor en betydelig utvidelse av adgangen til å gi erstatning for ikke-økonomisk tap.

Menerstatningen er for barns vedkommende innbakt i erstatningsnivået etter § 3-2a.

Lidt tap og fremtidig tap:

Det er nødvendig å skille mellom fortid og fremtid ved personskader, og dette skillet går ved det tidspunkt det oppnås enighet om den erstatning skadelidte skal ha. Blir det tvist om erstatningens størrelse, blir det avgjørende tidspunkt når domsavsigelsen skjer.

Skl. § 3-2a regulerer bare det fremtidige inntektstapet, mens andre lidte tap og fremtidige utgifter også for barn utmåles etter den alminnelige regel i § 3-1.

Medisinsk invaliditet og ervervsmessig uførhet:

Den medisinske invaliditeten er forankret i tabeller som er fastsatt av Sosial- og helsedepartementet 21. april 1997 med hjemmel i folketrygdloven § 13-17, hvor de ulike skader er gitt en bestemt invaliditetsprosent. Denne prosenten danner grunnlaget for beregningen av tap i fremtidig erverv og menerstatning etter skl § 3-2a, mens det er den ervervsmessige uførheten som danner grunnlaget for beregningen av tap i fremtidig erverv etter skl. § 3-1. Ervervsuførheten er en økonomisk størrelse.

Skader av psykisk karakter og kognitive skader:

Det er grunn til å nevne at slike skader ofte fører til langt høyere ervervsmessig uførhet enn den medisinske invaliditeten skulle tilsi.

En kognitiv skade innebærer å ha ”problemer med å bearbeide informasjon, det vil si velge ut, forstå, lagre, hente inn igjen, resonnere og kommunisere i forhold til den informasjonen man har tatt inn”.³

³ Sykepleien, nr. 4, 2002, s. 46.

2 Metode / bruk av rettskilder

2.1 Spesielle metodespørsmål

Erstatningsrettens område er regulert av skjønnspregede regler. Utfordringen blir dermed å bli kjent med de ulike momentene som rettspraksis trekker frem som relevante.

Rt 1956 s. 278 Plesnerdommen:

”Det ligger i sakens natur at fastsettelsen av erstatning for tap i fremtidig erverv i et tilfelle som det foreliggende, må få en utpreget skjønnsmessig karakter. Det eneste man kan si med sikkerhet er at skaden er stor og at erstatningen etter forholdene må bli meget betydelig. Visse veiledende momenter har man likevel i skadelidtes utdannelse og fremtidsplaner, gjeldende lønnstariffer innenfor handelsyrket, de opplyste livrentepremier osv. Noen vekt bør det også legges på at han som følge av sine familieforbindelser kunne gjøre regning med en særlig gunstig start”.

”Reglene er som nevnt dels skjønnspregede, dels kan det være usikkert om en regel- eller hvilken regel- som gjelder for vedkommende tilfelle. Dette er for så vidt ikke spørsmål som er spesielle for erstatningsretten, men de er på dette rettsområdet mer utpreget enn på andre”.⁴

Standardisert erstatning til barn skiller seg ut i fra erstatningsretten generelt når det gjelder metode, da ordningen nettopp er strengt lovregulert gjennom en egen bestemmelse i skadeerstatningsloven. I denne oppgaven skal jeg imidlertid analysere hvordan ordningen ble bygget opp og hvordan den har fungert, slik at jeg må falle tilbake på de generelle metodekjennetegnene for erstatningsretten. Dette betyr at rettspraksis, forarbeider og juridisk litteratur er rettskilder som må tolkes for å finne innholdet i de skjønnspregede erstatningsrettslige reglene.

⁴ Lødrup, Lærebok i erstatningsrett 4. utg. 1999 s. 48.

Innen erstatningsretten, som er en del av privatretten, står ikke legalitetsprinsippet særlig sterkt. Det er ikke samme behov for å spørre etter hjemmel i formell lov her som i den offentlige retten.

Vurdering av Grunnloven § 97 for barneerstatningens del blir foretatt i Ot.prp.nr.81 (1986-1987), s. 46. Her slås det fast at Grl. § 97 ikke var til hinder for at utmålingsreglene ble gjort gjeldende for skader som ikke var konstatert før lovens ikrafttreden. Årsaken til dette var at den nye regelen ikke generelt sett var strengere mot skadevolder enn eldre rett.

2.2 Oversikt over rettskildebildet

Lover, forskrifter og forarbeider:

Erstatningsretten var lenge et rettsområde som var lite lovregulert, rettskildene var rettspraksis og juridisk litteratur. Først i 1969 fikk vi det første store lovverket innen erstatningsretten i Norge, nemlig Lov om skadeerstatning i visse forhold 13. juni 1969 nr. 26 (skadeerstatningsloven, skl). Denne loven ble opprinnelig vedtatt uten bestemmelser om utmåling av erstatning, slike regler ble foreslått av Erstatningslovkomiteen i innstilling avgitt i mai 1971, og Justisdepartementet fulgte opp hovedlinjene i Innst. E.⁵

Men i tillegg til de generelle reglene i skadeerstatningsloven, har det etter hvert vokst frem mange andre erstatningsrettslige bestemmelser. Det som er spesielt for disse, er at de oppstiller reglene om vilkårene for erstatningsbetingende ansvar. Eksempler på slike bestemmelser finner man bla. i lov om yrkesskadeforsikring, lov om produktansvar og pasientrettighetsloven. Disse lovene tar imidlertid ikke opp hvordan erstatningen skal utmåles, her gjelder det alminnelige prinsippet om at skadelidte skal ha sitt fulle økonomiske tap erstattet.

⁵ Ot.prp.nr.4 (1972-1973).

Rettspraksis:

På erstatningsrettens område er rettspraksis en viktig rettskilde. Årsaken til dette er som tidligere nevnt, at den erstatningsrettslige lovgivning er skjønnspreget, og dermed legger opp til at dommeren skal kunne komme frem til et resultat som er rimelig i hver enkelt sak. Ved at dommerne tar standpunkt i enkeltsaker, skapes retningslinjer for utøvelsen av skjønnets i etterfølgende saker. Når det gjelder utmåling av erstatning for personskade, må lovreglene suppleres med rettsavgjørelser for å kunne fastsette erstatningen i det enkelte tilfelle.

Det er i første rekke høyesterettsavgjørelser som har betydning som rettskilde. Men også underrettsavgjørelser har verdi når man skal fremstille gjeldende rett, for de finnes i et langt større antall enn høyesterettsavgjørelser og flertallet av de påankede dommene blir stadfestet av Høyesterett. Følgelig er det i underrettsdommene man finner de beste opplysningene om erstatningsnivået.

Juridisk teori:

Juridisk litteratur står i en særstilling på erstatningsrettens område når det gjelder rettskildemessig betydning. ”På erstatningsrettens område er det etter mitt syn lite tvilsomt at litteraturen har spilt en betydelig rolle for rettsutviklingen”.⁶

På grunn av den sparsomme lovgivningen på området, har det vokst frem en meget omfattende juridisk teori og i en rekke enkeltavgjørelser viser Høyesterett til litteraturen.

Fremmed rett:

Når det gjelder utenlandsk rett, er erstatningsretten et av de områdene hvor de internasjonale fellestrekkene er mer slående enn forskjellene. De bakenforliggende sosiale behov og begrunnelse for reglens utforming, er felles for de land som tilhører vår kulturkrets.

Det er imidlertid klart at fremmed rett har en meget begrenset vekt ved fastsettelsen av hva som er gjeldende norsk rett. På den annen side kan fremmed rett ha stor betydning som kilde til teorien og dermed påvirke utformingen av norsk rett.

⁶ Lødrup, Lærebok i erstatningsrett 4. utg. 1999 s. 43.

3 Erstatningskravet

3.1 Innledning

I dette kapittelet vil det bli gitt en generell redegjørelse for de grunnleggende prinsipp som gjelder for erstatningskravet, og matematiske utregningsmetoder som blir benyttet ved beregningen av tap i fremtidig erverv og menerstatning vil bli presentert. Dette er nødvendig bakgrunnskunnskap for min videre redegjørelse av erstatningsnivået for standardisert erstatning til barn.

Det er to hovedhensyn som begrunner erstatningsplikt:

Gjenoppretting og prevensjon.⁷

Det er særlig den gjenoppbyggende funksjon som er aktuell på personskaderettens område; erstatningen skal stille skadelidte i den økonomiske posisjon han var før skaden. Gjenoppbyggelsestanken er godt forankret i grunnleggende rettferdsforestillinger hos folk. Vi mener at den som har voldt skade eller tap, bør få merke dette i form av erstatningsansvar. Slike rettferdsforestillinger henger nok sammen med den gamle hevntanken. I lovmotiver om erstatningsreglers utforming blir det ofte henvist til disse rettferdsforestillingene, slik at det er åpenbart at de er reelle.

Den alminnelige hovedregel i norsk rett er at den skadelidte skal ha erstattet sitt fulle økonomiske tap, slik at han kommer i den samme økonomiske stilling som før skaden.⁸ Justiskomiteen understreket i forbindelse med arbeidet med § 3-2a at ”det erstatningsrettslige grunnprinsipp er at den enkelte skadelidte skal få sitt fulle økonomiske tap erstattet”.

⁷ NOU 1977:33 s. 23 og Ot.prp.nr.33, s. 16.

⁸ Innst. E 1971 s. 38 sp. 1 og Ot.prp.nr.4 (1972-73) s. 32 sp. 2.

I Rt. 1993 s. 1524, Ølbergdommen (s. 1532) uttrykkes denne grunnsetningen slik:

Det er ”kjernen i erstatningsretten at skadelidte ikke skal komme økonomisk dårligere ut med skaden enn om denne ikke var inntruffet”.

Som en følge av prinsippet om full erstatning, er hovedregelen at erstatningsutmålingen skal foregå på individuelt grunnlag. Samme skade kan føre til vidt forskjellig tap hos en advokat og hos en bonde. Det er differansen mellom det økonomiske livsløp man må anta at skadelidte ville hatt uten skaden, og den økonomiske fremtid han vil få med skaden, som utgjør erstatningsbeløpet.

Grunnholdningen ved den standardiserte erstatningsutmålingen til barn, er at erstatningen for tap i fremtidig erverv verken skal gi berikelse eller ligge på et nivå under det individuelle tap. Om dette prinsippet er ivaretatt gjennom dagens erstatningsnivå til barn, vil bli forsøkt etterprøvet i denne oppgaven.

3.2 Erstatning for tap i fremtidig erverv

”Erstatning for tap i fremtidig erverv skal i form av et engangsbeløp fullt ut kompensere det økonomiske nettotap en skadelidt får ved at han i fremtiden går glipp av den inntekt han ville hatt dersom han ikke var blitt skadet og i stedet får ulike trygdeytelser”.⁹

Det er her to forhold som må avklares:

For det første må man finne frem til hva skadelidte ville ha tjent uten skaden og for det andre hva skadelidte med skaden vil komme til å tjene i fremtiden. Dette er en meget vanskelig og problematisk vurdering når det er en voksen som er skadelidt, men det er nesten en umulig vurdering å ta når det er et barn det gjelder. For yngre skadelidte står man nemlig uten konkrete holdepunkter når inntektsgrunnlaget skal fastsettes. I rettspraksis ser vi at dersom et påstått yrkesvalg kan sannsynliggjøres, vil det bli lagt til grunn.¹⁰

⁹ RG 1986 s. 653 på s. 659.

¹⁰ Rt 1956 s. 278 Plesner, Rt 1993 s. 1524 Ølberg, Rt 1993 s. 1538 Horseng.

Tapsperioden:

Siden det er den tapte ervervsevne som skal erstattes, må det spørres om hvor lenge skadelidte ville vært i arbeid. Ved varig uførhet er det pensjonsalderen, dvs. 67 år, som legges til grunn. Kan det sannsynliggjøres at skadelidte vil få redusert levealder som følge av skaden, skal erstatningen utmåles til det antatte dødsår. Og er det høyst usikkert hvor lenge skadelidte vil komme til å leve, taler det for terminytelser isteden for engangserstatning.

Dagens pengeverdi:

Man skal bygge på dagens pengeverdi når erstatningen utmåles. Dette er slått fast i rettspraksis.¹¹ Men ved valget av kapitaliseringsrente, skal man gi skadelidte et visst vern mot inflasjonstapet.

Den konkrete erstatningsutmålingen ved tap i fremtidig erverv:

For det første må man finne frem til skadelidtes bruttoinntekt uten skaden. Fra dette beløpet trekkes det fra skatt og innsparte utgifter. På denne måten finner man skadelidtes nettoinntekt uten skaden.

Neste trinn er å finne skadelidtes bruttoinntekt med skaden, og trekke fra den skatt han må betale av den, slik at vi finner nettoinntekt med skaden.

Differansen mellom disse to nettobeløpene er skadelidtes årlige nettotap som erstatningen skal dekke frem til pensjonsalderen.

Siden erstatningen skal utbetales som et engangsbeløp, må de årlige nettotapene kapitaliseres. Dette betyr at man må finne frem til det kapitalbeløp som ved forbruk sammen med avkastningen vil gi skadelidte årlig til disposisjon det antatte netto årstapet. Eller man kan si det slik at kapitalisering er å fastsette nåverdien av inntekter som ville kommet suksessivt i en rekke år framover.

Selve kapitaliseringen foregår ved at man finner kapitaliseringsfaktoren i vanlige rentetabeller.¹² Denne faktoren består av en rentefot og det antall år inntekten ville kommet inn. Valget av rente betyr mye, idet det kapitaliserte beløpet stiger med synkende rente. Dette har betydning for barneerstatningen, for da ordningen ble innført

¹¹ Rt 1993 s. 1524

¹² Rentetabeller følger med som vedlegg nummer A og B.

bygget man på en kapitaliseringsrente på 6%, mens man fra 1993 og frem til nå har benyttet 5%.¹³

Jeg har laget et regneeksempel for å illustrere hvordan kapitaliseringen foregår i praksis:

Gjennomsnittlig industriarbeiderlønn i 2003:	Brutto kr 319 600	Netto kr 230 112
- uførepensjon for unge uføre i 2003:	Brutto kr 141 300	Netto kr 108 801
= inntektstap pr. år:	Brutto kr 178 300	Netto kr 121 311

Inntektstap kr 121 311 i 47 år inkl. 25% skatteulempe	kr 2 794 854
---	--------------

Her er det kapitaliseringen har skjedd. Det årlige inntektstapet på kr 121 311 ganger kapitaliseringsfaktoren på 18,431 (som er beregnet ut ifra at skadelidte var 18 år da skaden skjedde, han har da 47 år igjen til han blir pensjonist ved fylte 67 år) = kr 2 235 883. Til dette må det legges til et beløp som skal kompensere for at han må betale formuesskatt av engangserstatningen. Skatteulempen settes til 25%. Det kapitaliserte beløp blir dermed kr 2 794 854 som skal sikre at skadelidte har kr 121 311 til disposisjon pr. år i 47 år.

3.3 Menerstatning

I Innst. E fra 1971 ble det foreslått en regel om erstatning for men, som skulle fastsettes under hensyn til menets medisinske art og størrelse, og dets betydning for den personlige utfoldelse. Forslaget ble vedtatt, og reglene om menerstatning ble gitt i skl. § 3-2. Menerstatning er ment å skulle være en kompensasjon i form av penger for de ikke-økonomiske ulemper av en skade.

Når det gjelder utmålingen av menerstatningen, har rettspraksis trukket opp linjene.¹⁴

”Menerstatning skal således fastsettes etter domstolenes frie skjønn. Det betyr likevel ikke at størrelsen av menerstatning i yrkesskadetilfellene er uten interesse. Ved

¹³ Se nærmere om betydningen av rentenedgangen på side 45 og 46 i oppgaven.

¹⁴ Rt 1977 s. 782, Rt 1981 s. 138, Rt 2000 s. 441.

fastsettelsen bør det ses hen til hva slik erstatning, tillagt en tredjedel, ville gi til resultat”¹⁵

Det må i dag anses som gjeldende rett at størrelsen på yrkesskadeerstatningen tillagt en tredjedel skal tjene som utgangspunkt ved utmåling av menerstatning, men at det skal skje en skjønnsmessig tilpasning i det konkrete tilfelle.

Jeg har laget to eksempler for å vise hvordan menerstatningen blir utmålt etter § 3-2:

Menerstatning til 2 år gammel gutt, 100% invaliditet:

Oppgjørskontos grunnbeløp 01.01.2004: G = kr 56 861

Kjønn og alder på skadedato: Gutt, 2 år.

Kapitaliseringsrente: 5%.

Invaliditetsgrad: 100% fører etter invalidetabell¹⁶ til 63 % av G

63% av kr 56 861 = kr 35 822

Multiplisert med Rikstrygdeverkets kap. faktor¹⁷ 19,62 = kr 702 828

Pluss en tredjedels tillegg = kr 234 276

Sum menerstatning = kr 937 104

Menerstatning til 15 år gammel gutt, 100% invalid:

63% av kr 56 861 = kr 35 822 * 18,81 = kr 673 812 + 1/3 = kr 898 416 i menerstatning.

¹⁵ Rt 1977 s. 782.

¹⁶ Invaliditetstabell for menerstatning følger med som vedlegg nummer C.

¹⁷ Levetidstabell og tabell over kapitaliseringsfaktor følger med som vedlegg nummer D.

4 Ordningen med standardisert erstatning til barn

4.1 Bakgrunnen for at ordningen ble innført

Når barn skades blir det ofte rene gjetninger å fastsette det individuelle fremtidige inntektstapet. Det skal både vurderes hva barnet ville ha fått av inntekter uten skaden, og hva barnet vil komme til å tjene med skaden. Siden det er så få holdepunkter måtte domstolene bygge på generelle betraktninger om fremtidsperspektivene for barn flest. Og i denne vurderingen ble det trukket inn barnets evner av teoretisk og praktisk art, familiemessig bakgrunn og miljøet der barnet vokste opp, geografiske forhold og barnets kjønn. Det kommer tydelig frem at dommerne ofte har følt betydelig usikkerhet ved avgjørelsen.

RG 1986 s. 751:

”Man vet intet om hva saksøkeren ville ha slått inn på og har måttet fastsette den antatte gjennomsnittslønn basert på skjønn med svært få faktiske opplysninger”.

Når det gjelder barn blir det altså vanskelig å vurdere yrkesvalget ut i fra kriterier som er direkte knyttet til skadelidte selv. Og det er da problemene med kjønns- og distriktsforskjeller oppstår fordi at vurderingen må ta utgangspunkt i miljø, familie osv.

Hensyn som talte for innføring av standarderstatning var bla:

- Usikkerhetsmomentene ved vurderingen av yrkesvalgene.
- Oppgjørsteknisk fordel, sparer tid og penger.
- Et enkelt og forutsigbart system.
- Bøte på uheldig forskjellsbehandling, lik erstatning for lik skade.
- Sikre en rask utbetaling til skadelidte.
- Den forutberegnelighet som standardiserte satser gir, ble i seg selv ansett som et gode.

Hensyn som ble anført mot:

- Fare for overkompensasjon for skadelidte.

- Fare for underkompensasjon, dette strider mot hensynet til at skadelidte skal sikres full erstatning for sitt økonomiske tap.

Den politiske bakgrunnen:

Diskusjonen startet allerede i Erstatningslovkomiteens innstilling som ble avgitt i 1971. Der ble kjønnsforskjeller i erstatningsoppgjør tatt opp. I innst.O nr.32 (1972-1973) s. 145 sp. 2 kom det krav fra Likestillingsrådet om at muligheten for å skaffe seg arbeid bør vurderes på samme måte for kvinner og menn når erstatningsutmåling skal skje. Bakgrunnen for ønsket om denne presiseringen var at det i flere avsagte dommer var lagt vekt på tradisjonelle kjønnsrollemønstre når erstatningssummen skulle fastsettes. Erstatningslovkomiteen sa seg enig i dette: ”På bakgrunn av Likestillingsrådets henvendelse vil komiteen presisere at det må være klart at denne paragraf forutsetter likestilling mellom kvinner og menn når det gjelder krav på erstatning for lidte tap og for tap i framtidig erverv”.¹⁸ Men det ble ikke foretatt noen presisering av dette i lovteksten. Kjønnsrollespørsmålet ble derfor tatt opp igjen på nytt i Stortingets spørretime 9. mars 1983.¹⁹ Det var ”Trinedommen” RG 1982 s. 632²⁰ som for alvor satte fart på diskusjonen, for den ble oppfattet som både kjønnsdiskriminerende og distriktsdiskriminerende.

Justisminister Mona Røkke fremhevet da i sitt svar at ”forskjellsbehandlingen beror på faktiske forhold som erstatningsretten etter sin gjenopprettende funksjon vil gjenspeile”.

De første politikerne som tok til orde for en standardisering av utmåling av personskadeerstatning, var arbeiderpartiets medlemmer i justiskomiteen i 1985. I innst. O.nr.92 (1984-1985) s. 10. sp. 2 fremmer de følgende forslag: ”Mindretallet vil be departementet utrede alternative standardiserte prinsipper for erstatningsutmåling ved personskader og komme tilbake med forslag til lovendring”. Bakgrunnen for dette forslaget var at de mente at erstatningslovgivningen bidro til å opprettholde sosial utettferdighet og kjønnsdiskriminering. Videre mente de at den individuelle erstatningsutmåling i praksis fører til et så vanskelig skjønn over fremtidsutsikter og

¹⁸ Ot.prp.nr.81 (1986-1987) s. 3.

¹⁹ Tidende S (1982-1983) s. 2624 sp. 1.

²⁰ Se mer utfyllende om Trinedommen på s. 27 og 28 i oppgaven.

økonomiske forhold hos skadelidte, at det skapes inntrykk av vilkårlighet og rettsusikkerhet. Det påpekes også at den individuelle erstatningsfastsettelse medfører mange rettssaker og konflikter. Dette hindrer en hurtig avgjørelse av saken, noe som igjen fører til at skadelidtes muligheter for helbredelse påvirkes.

Mindretallets mening kan oppsummeres slik: ”I hovedsak vil standardiserte erstatninger på et rimelig høyt nivå, skape større likhet, rettsikkerhet og hurtighet i erstatningsoppgjørene ved personskader”.

I spørretimen 11. desember 1985 ble den individuelle erstatningsutmåling igjen kritisert: ”Mener statsråden det er rettferdig at en ved beregning av erstatning ved ulykker bruker et utgangspunkt som kan føre til at et barn bosatt i Finnmark får mindre utbetalt enn et barn bosatt i Oslo?”²¹

På bakgrunn av kritikken mot gjeldende rett nedsatte Justisdepartementet ved brev av 11. september 1986 en arbeidsgruppe som fikk i oppdrag å utarbeide forslag til standardiserte erstatningsregler ved personskade påført barn.

Arbeidsgruppen avsluttet sitt arbeid 22. desember 1986, og resultatet ble presentert i NOU 1987:4. Ved Ot.prp.nr.81 (1986-1987) ble det fremmet forslag om endringer i erstatningsloven basert på det grunnprinsipp at erstatningen til barn under 16 år skulle skje etter standardiserte normer. Justiskomiteen ga i Innst.O.nr.19 (1987-1988) proposisjonen enstemmig sin tilslutning og forslaget ble deretter enstemmig vedtatt av Stortinget. Resultatet ble en ny § 3-2a i skadeerstatningsloven, tilføyd ved lov av 18. desember 1987 nr. 96.

Høringsinstansenes syn på hovedprinsippet om standardisert erstatning:

De fleste av høringsinstansene var positive til en standardisering av barneerstatningen. Disse uttalelsene er gjengitt i Ot.prp.nr.81 (1986-1987) s. 20-22.

Av de argumenter som ble trukket frem som avgjørende for at de kunne støtte opp om en slik ordning, kan nevnes:

”Voksne personer som blir skadet har en fortid som kan danne grunnlag for å spå om sannsynlig tap i fremtiden av inntekt og nedsatt livsutfoldelse. Når det gjelder utmåling av erstatning til unge mennesker er dette grunnlaget svært usikkert” (Forbrukerrådet).

²¹ Tidende S (1985-86) s. 1575 sp. 2.

”Likestillingsombudet ser forslaget til standardiserte erstatningsregler som positivt ut fra et likestillingssynspunkt, og vil derfor støtte innstillingen” (Likestillingsombudet).

”Erstatningsutmålingen til barn er henvist til usikkerhetsmomenter og gjetninger, noe som er uheldig” (Norges Husmorforbund).

”Vi er enige i at standardiserte erstatninger som en hovedregel skaper større likhet, rettssikkerhet og hurtighet i erstatningsoppgjørene. Ut fra det synet at barn ikke må få svekket sitt erstatningsrettslige vern, må standardisert erstatning ligge over gjennomsnittsnivået” (Norske Kvinners Nasjonalråd).

Flere av høringsinstansene uttalte imidlertid at de generelt sett var skeptiske til standardiserte erstatningsordninger, men at det stiller seg annerledes når skadelidte er barn:

”Når arbeidsgruppen foreslår standardiserte satser, bryter den med hovedprinsippet i norsk rett, om at erstatningen skal dekke det lidte tap i det konkrete tilfellet. Vi har imidlertid ikke problemer med å støtte arbeidsgruppens forslag om standardiserte erstatninger, så lenge det er snakk om barn som skadelidte” (Norges Forsikringsforbund).

”Generelt er vi skeptiske til standardutmålinger, da vi ikke umiddelbart kan se at det gir forbedringer i forhold til gjeldende rett. Skjevhetene man hevder fremkommer ved skjønnsmessig vurdering vil man fremdeles kunne ha, men på et annet sted. Tar man imidlertid i betraktning de mange og store usikkerhetsmomenter som gjør seg gjeldende ved å vurdere et barns tap i fremtidig erverv, har vi kommet frem til at det likevel kan forsvares å endre den nåværende regel for å få en standardisert utmåling for barn. Resultatet blir slik mer forutsigbart, og rettstilstanden mer oversiktlig for forbrukeren” (Forbrukernes Forsikringskontor).

”Arbeidsgruppens utkast bryter med det som til nå har vært prinsippet for erstatninger; nemlig individuell utmåling av erstatningens størrelse. På bakgrunn av de

usikkerhetsfaktorer som imidlertid råder ved erstatning til barn, kan Privatgruppen se fordelene ved gruppens forslag” (Norges Juristforbund).

Det fremkommer bare én klar negativ uttalelse til å standardisere barneverstatningen. Høyesterettsdommer Sinding-Larsen har mange innvendinger mot lovutkastet som synes å være begrunnet i en generelt skeptisk holdning. Disse innvendingene er ikke referert i proposisjonen, bortsett fra nedenstående:

”Jeg kan heller ikke se at det er noen rimelig grunn til å behandle menerstatning for barn annerledes enn for voksne”.

Justisdepartementets merknader:

Den argumentasjon som departementet brukte for å kunne tiltre arbeidsgruppens synspunkter, kan oppsummeres slik:

Det ble lagt avgjørende vekt på den likhet i erstatningsutmålingen som gjennom ordningen oppnås mellom gutter og jenter. Forslaget ville videre ha en geografisk utjevnende effekt, og usikkerhetsmomentene ved erstatningsutmålingen til barn ville forsvinne. Dette sikrer at lik skade gir lik erstatning. En ordning som sikrer en rimelig erstatning for alle skadelidte er å foretrekke, når man har så få holdepunkter for ervervsutviklingen at tapet ikke kan fastslås med særlig sikkerhet. Til slutt vil en standardisering innebære oppgjørsteknisk gevinst, i og med at tvist om utmålingen avskjæres.

Det legges også vekt på at de fleste høringsinstanser har en positiv holdning til forslaget.

Høyesterettsdommer Sinding-Larsens skepsis til å la ordningen også omfatte menerstatningen, tilbakevises slik:

”Menerstatningen utmåles allerede i dag etter relativt faste kriterier. Det er på denne bakgrunn naturlig å se menerstatningen i sammenheng med standardiserte satser for erstatning for tap i fremtidig erverv. Videre slår ønsket om å oppnå et raskere og mer effektivt oppgjør når barn er skadelidt også til for denne erstatningsposts vedkommende. En standardisering av begge postene gir et oversiktlig og enkelt system”.

Juridisk litteratur med vurderinger av standardisert erstatning:

Lødrup, festskrift til Sjur Brækhus 1988, Standardisert erstatning til barn:

”Skal jeg til slutt vurdere de regler som her er gitt, er det mitt syn at standardiserte regler slik de har fått sin utforming i § 3-2a er positive...For meg er det sentralt at man fratar domstolene den plikt å utmåle en erstatning som skal være ”full erstatning”, når skjønnstemaene er så usikre at resultatet blir gjetning hvis målsettingen er å komme frem til et konkret tap”.

Holgersen, LoR 1991 s. 515:

Hun tar til orde for at det ikke er så store problem forbundet med domstolenes behandling av barneerstatningssaker at dette kan brukes som et argument for at erstatningen skal standardiseres.

”Problemet er den usikkerhet som alltid vil være til stede i større eller mindre grad, når det skal tas stilling til et fremtidig tap. Dette vil alltid være et problem, men aller mest når det er barn som er skadelidt. Det er opp til domstolene å foreta de nødvendige vurderingene, og det kan selvsagt være fare for at det kan variere hvilke retningslinjer som legges til grunn, og hvor godt skjønn som utøves ved vurderingene. Jeg tror likevel at de retningslinjer som har utviklet seg i praksis gjennom lang tid, med Høyesterett i spissen, gir en rimelig grad av sikkerhet for at det ikke vil være for stort sprik i vurderingene...Min konklusjon blir etter dette at det overordnede prinsippet om gjenoppretting...tilsier at utgangspunktet for erstatningsutmåling fortsatt må være full erstatning for det individuelle, økonomiske tapet”.

Robertsen, LoR 1993 s. 332:

”Lovendringen fra 1986 i skadeerstatningsloven om standarderstatning til barn og ungdom under 16 år er ut fra vår viten i dag en overforenkling, som – hvis loven blir stående – vil påføre de fleste unge skadelidte stadig større tap...Standarderstatning er ingen løsning, men et paradoksalt moteord som må forkastes. I erstatningsretten skal det individuelle, fulle økonomiske tap erstattes. En standard kan aldri gi alle skadelidte slik full erstatning”.

Nygaard, LoR 1998 s. 195:

“Både Jensen-saka og Dani-saka gir støtte for tanken om å vurdere lovendringar når det gjeld barn skadd før fylte 16 år. Herunder også spørsmål om § 3-2a bør opphevast”.

De momenter han trekker frem for å begrunne dette er at menerstatningen ikke er mer komplisert å regne ut til barn enn til voksne. Videre viser han til at Ølberg-og Horsengdommen gir så gode retningslinjer for å stipulere et fremtidig inntektstap, at utregningen kan skje etter de vanlige reglene i § 3-1. ”Heller ikkje andre forhold ved vanlege utmålingsreglar skulle vera så vanskelege i høve til barn at det skulle gi grunn til særreglar”.

Stordrange, LoR 1987 s. 193:

”Det kan være fristende å spørre om hensynet til dommerens vanskelige skjønn er så tungtveiende som utredningsutvalget legger til grunn. Noen vil kanskje mene at et vanskelig dommerskjønn er bedre enn intet skjønn...I alle fall er grunnlaget for dette skjønn ulikt for barn i ulike alderskategorier... De foreslåtte standardregler skal gjelde for alle barn inntil fylte 16 år, og på de øverste alderstrinn kan det i mange tilfelle være ganske gode indikasjoner på hvor stort det fremtidige tap vil bli”.

4.2 Det materielle innholdet i skl § 3-2 a

I første ledd slås det fast at standardordningen gjelder for barn som på skadetidspunktet ennå ikke har fylt 16 år. Videre heter det at det både er erstatning for tap i fremtidig erverv og menerstatning som skal utmåles etter særreglene i § 3-2a.

Disse to reglene er også med i § 3-1, som er hovedregelen for skade på person, og § 3-2 som omhandler menerstatning.

I andre ledd slås det standardiserte erstatningsnivået fast: For et barn som har blitt 100% varig medisinsk invalid gis det en engangserstatning på 40 ganger folketrygdens grunnbeløp. Dette beløpet er en samlet sum som skal dekke både tapt arbeidsfortjeneste i fremtiden og menerstatningen.

Det er grunnbeløpet på oppgjørstidspunktet som skal benyttes, se Rt. 1997 s. 1044.²²

Med det grunnbeløp som gjelder fra 1.mai 2003, kr 56 861, vil den samlede maksimale erstatning utgjøre kr 2 274 440.

Også etter standardordningen er engangserstatning hovedregelen, men retten kan av særlige grunner fastsette erstatningen til et terminbeløp. Den årlige erstatningen skal da utgjøre 3,5 G.

Er skadelidtes medisinske invaliditet mindre enn 100%, skal erstatningen reduseres forholdsmessig. Dette vil si at hvor skadelidte er 50% invalid, vil erstatningen utgjøre 50% av grunnbeløpet multiplisert med 40, dvs. kr 1 137 220 i dag.

I siste punktum i annet ledd fremkommer det at dersom den medisinske invaliditeten er under 15%, har ikke skadelidte krav på erstatning i det hele tatt. Tanken bak dette er at en så lav uførhet neppe vil gi noe inntektstap, og det gis vanligvis ikke menerstatning etter § 3-2 heller ved så lav uføregrad.

Tredje ledd beskriver fradragspostene, som for barneerstatningens del kun omfatter forsikringsytelser som den erstatningsansvarlige har betalt premien for. For barns vedkommende er dette aktuelt i de tilfeller hvor skaden skjer i skoletiden. Kommunen, som skoleeier, kan da trekke fra i standarderstatningen det beløp som eleven får utbetalt gjennom den ulykkesforsikring kommunen har tegnet for sine elever. Men dette er altså det eneste beløpet som kan komme til fradrag i erstatningssummen til barn.

Dette innebærer at både private forsikringer som er tegnet av barnets foreldre samt de ytelser skadelidte kan motta etter folketrygdens regler, kommer i tillegg til erstatningsbeløpet. Folketrygdens uførepensjon utgjør mye av dekningen av fremtidstapet for barn

Her er det en vesentlig forskjell til den alminnelige regel i § 3-1, etter den individuelle utmålingsregelen skal nemlig både private forsikringer og ytelser etter folketrygden gå til fradrag i erstatningssummen.

Fjerde ledd oppstiller det eneste unntaket fra utmålingsnivået: Dersom skadelidte de to siste år før skaden hadde en gjennomsnittlig arbeidsinntekt på 5 G eller mer, skal han få

²² Rt 1997 s. 1044 Jensendommen. I denne dommen foretas det en grundig analyse av hvilket grunnbeløp som skal benyttes. Konklusjonen blir at det er grunnbeløpet på oppgjørstidspunktet som skal legges til grunn for oppgjørene etter § 3-2a.

en forhøyet erstatning i det omfang det finnes rimelig. Dette unntaket skal fange opp de meget sjeldne tilfeller hvor barnet, for eksempel pga. kunstneriske evner, har så store inntekter at standardregelen vil virke urimelig.

Femte ledd klargjør at det med G menes folketrygdens grunnbeløp.

Sjette ledd gir hjemmel for å gi forskrifter for gjennomføring og utfylling av reglene i paragrafen. Denne forskriftshjemmelen er foreløpig ikke brukt.

Det standardiserte erstatningsbeløpet skal ikke gis noe påslag for skatteulempen, da den er innebygget i standardnivået.

Hvis skaden er en følge av seksuelle overgrep som er straffbare etter straffeloven, kommer ikke § 3-2a til anvendelse. Erstatningen skal da utmåles etter de vanlige regler i § 3-1 og § 3-2. Dette kom inn ved en lovendring i 1992. Det er slått fast i rettspraksis at skadelidte ikke kan velge at utmålingen skal skje etter standardregelen, selv om den ville gitt mer i erstatning.²³

4.3 Valg av erstatningsnivå for fremtidig inntektstap etter § 3-2 a

I NOU 1987:4 s. 23 fremsettes følgende forslag til erstatningsnivået:

”Arbeidsgruppen finner at årlig erstatning etter standardiserte regler bør ta utgangspunkt i gjennomsnittlig industriarbeiderlønn. Etter arbeidsgruppens mening er det rimelig med en påplussing for overtid og lignende, slik at årlig erstatning sammen med ytelser fra folketrygden overstiger gjennomsnittlig industriarbeiderlønn noe. En slik løsning innebærer at de aller fleste nok vil komme bedre ut enn etter gjeldende rett”.

Høringsinstansenes syn på valg av erstatningsnivå:

De fleste av høringsinstansene støtter forslaget, men presiserer at erstatningsnivået må ligge over gjennomsnittet:

²³ Rt 2001 s. 105

”NH understreker den spesielt viktige forutsetning at barn ikke får svekket sitt erstatningsrettslige vern. NH sier seg enig i at ut fra disse hensyn bør erstatningen ligge over gjeldende gjennomsnittsnivå” (Norges Husmorforbund).

”Ut fra det syn at barn ikke må få svekket sitt erstatningsrettslige vern, må standardisert erstatning ligge over gjennomsnittsnivået” (Norske Kvinners Nasjonalråd).

Forbruker-og administrasjonsdepartementet og Barnefedrenes forbund mener nivået er lagt for lavt i forslaget.

Departementets merknader til erstatningsnivået:

Departementet tar utgangspunkt i gjeldende rett, hvor erstatning for tap i fremtidig erverv og menerstatning kunne komme opp i ca 1,1 mill kroner i 1987 (2003 kroneverdi= 1 720 943). De uttaler at en standardisert erstatning til barn ikke bør ligge på et lavere nivå.

Arbeidsgruppen hadde foreslått at erstatningen skulle ytes terminvis og valgt erstatningsnivå ut i fra dette, men departementet bestemte seg for at hovedregelen om engangserstatning skulle følges også i saker med barn som skadelidt. Departementet fant at nivået måtte økes noe i forhold til arbeidsgruppens forslag, og satte maksimal engangserstatning til 40 ganger grunnbeløpet ”for å sikre skadelidte barn et godt erstatningsrettslig vern”.²⁴ I 1987 utgjorde dette kr 1 170 680 (2003 kr 1 831 522)

At erstatningsnivået ikke må legges for lavt, presiseres også i Innst.O.nr.19 (1987-88) s.2:

”Komiteen vil peke på at de foreslåtte regler om standarderstatning bygger på den forutsetning at det ikke skal føre til en svekkelse av barns erstatningsrettslige vern. Komiteen vil understreke det erstatningsrettslige grunnprinsipp at den enkelte skadelidte skal få sitt fulle økonomiske tap erstattet”.

Hvilke ytelser kan barn ha krav på fra det offentlige:

Den standardiserte erstatningen skal komme i tillegg til det offentliges ytelser til skadelidte gjennom folketrygdlovens regler. Dette betyr at det er erstatning for tap i

²⁴ Ot.prp.nr.81 (1086-1987) s. 37.

fremtidig erverv pluss ytelser fra folketrygden som til sammen skal gi skadelidte full dekning for sitt økonomiske tap.

Den sentrale ytelsen ved uførhet, er uførepensjon. Denne kan ytes fra skadelidte fyller 16 år. Her er det viktig å understreke at det går en grense på 50% uførhet. Dette betyr at barnet må være minst 50% ervervsmessig ufør for å få tilstått uførepensjon, se folketrygdloven § 8-3.

Uførepensjonen for unge uføre utgjør på årsbasis brutto kr 141 300 fra 1. mai 2003.

Denne pensjonen består av en grunnpensjon på kr 4738 pr. mnd. og tilleggspensjon på kr 7037 pr. mnd. Uførepensjonen er skattepliktig.

De andre ytelsene som er aktuelle, er grunnstønad og hjelpestønad.

Grunnstønad gis ved ekstraavgifter av betydning. Den høyeste satsen som kan innvilges er kr 32 748 pr. år, basert på 2003- tall.

Hjelpestønad skal dekke særskilt tilsyn, pleie og hjelp. Den høyeste satsen her er kr 70 344 pr år i 2003.

Det er ikke noen selvfølge at man får innvilget de høyeste satsene selv om man er 100% ufør.

”Kan”- fradragene:

På samme måte som for trygdeytelsene skal det ikke gjøres fradrag i standarderstatningen til barn for private forsikringsutbetalinger. Etter den alminnelige regel i § 3-1 heter det i tredje ledd siste punktum at det ”kan” tas hensyn til forsikringsytelser som ikke rammes av første punktum. Det må imidlertid foreligge betydelige forsikringsytelser før fradrag kan skje. Rt 1998 s. 693 Bastrupdommen og Rt 1999 s. 1382 Hogstaddommen vil være retningsgivende i tiden fremover. I Bastrupdommen var de private forsikringsutbetalingene vel 1,1 mill. kroner, og det ble gjort fradrag i erstatningsbeløpet for 250 000 kroner, eller ca 21 % av forsikringene. I Hogstaddommen var forsikringsytelsene på 3 157 599 kroner, og det ble gjort fradrag for 700 000 kroner.

Dette er altså noe barn slipper å bli trukket for.

Juridisk litteratur om erstatningsnivået:

Nygaard, LoR 2002 s. 403:

“På personskadesektoren har det skjedd ein ekspansjon særleg dei siste 25 år i norsk rett når det gjeld utmåling av skadebotsum... Dette har nok fleire grunnar. Eit viktig moment er at det særleg det siste tiåret er fokusert på skadebot for utgifter som skadelidne blir påført på grunn av skaden... Eit anna moment som synest å ha gjort seg gjeldande generelt, er vår allmenne kultur der stadig fleire interesser kan og blir rekna i pengar. Dessutan det meir tekniske som utvikla seg nærmare på 1970-og 1980-talet, der utrekning av tapet skjedde meir konkret og spesifisert enn før, og dei reint matematiske delene av utmålinga blir gjort maskinelt”.

Han skriver vidare at det er tolkning og praktisering av gjeldende regelverk om hva som er full erstatning i det konkrete tilfellet som er kjernen i denne utviklingen. Aktørene som får dette til å skje er først og fremst rettspraksis og juridisk litteratur i en vekselvirkning.

Lødrup, LoR 2003 s. 129:

”At erstatningen til barn fortsatt bør være standardisert, er min bestemte oppfatning... Men dagens regel har tre svakheter:

Et maksimum på 40 ganger folketrygdens grunnbeløp er for lavt.

Det bør differensieres etter barnets alder.

Det bør være mulig å gjøre unntak fra hovedregelen hvor det må antas å være en vesentlig forskjell mellom den medisinske invaliditet og den ervervsmessige uførhet.”

Etterfølgende uttalelser i rettspraksis om nivået som ble valgt:

Rt 1993 s. 1524 Ølbergdommen.

I denne saken var skadetidspunktet 1984, slik at standardreglene ikke kom til anvendelse. Forsikringsselskapet mente likevel at man burde ”se hen til” erstatningen etter standardreglene, og at § 3-2a måtte ”virke normerende utenfor sitt eget område”.

Til denne påstanden uttaler førstvoterende følgende:

”Jeg er ikke enig i dette. Det er riktig at bestemmelsen begrenser erstatningens størrelse, og at man i forarbeidene legger vekt på erstatningsnivået slik det fremsto etter rettspraksis. Hovedregelen i skadeerstatningsloven er imidlertid fremdeles at det er det

individuelle tap som skal erstattes. Den omstendighet at man for en bestemt gruppe skadelidte har normert erstatningen, kan ikke få betydning for andre skadelidte. På den annen side kan det være grunn for lovgiveren til å vurdere om erstatningsnivået ved erstatning til barn etter nevnte bestemmelse er rimelig”.

Asbjørn Kjønstad har i sin artikkel i LoR 1995 s. 3 tolket denne uttalelsen fra Høyesterett slik:

”Det er liten eller ingen forskjell mellom barn som ble skadet før og etter 1987.

Likhetsargumentet taler for analogisering. Men det er ikke vanlig å analogisere fra en regel som har en dårlig legislativ begrunnelse. Realiteten er vel at Høyesterett mener at § 3-2a er en dårlig regel som ikke kan tjene som mønster i andre tilfelle”.

Rt 1997 s. 1044 Jensendommen.

”Jeg tilføyer ellers at det synes å være et behov for at lov-og forskriftsbestemmelsene om barneerstatning blir gjennomgått av lovgiveren, slik at siktemålene med standardisert barneerstatning kan nås på en bedre måte enn nå, og jeg viser for så vidt særlig til NOU 1994:20 side 128 flg.”

4.4 Erstatningsformen

Generelt om engangserstatning og terminytelser:

Etter skadeerstatningsloven § 3-9 skal erstatning for personskafe fastsettes til en engangsutbetaling, med mindre man av særlige grunner finner å burde fastsette erstatningen helt eller delvis til terminvise utbetalinger.

I praksis forekommer terminbeløp meget sjelden, erstatning som en engangsutbetaling er den altoverveiende hovedregel.

Engangssum er ikke gjenstand for beskatning, utover evt. formuesskatt i fremtiden og inntektsskatt på avkastningen. Terminytelser er derimot gjenstand for vanlig inntektsskatt, bortsett fra det beløp som utgjør menerstatningen.

I NOU 1987:4 foreslo utvalget at den standardiserte erstatningen til barn skulle baseres på terminytelser, og at skadelidte ved fylte 18 år kunne velge om han ville ha en engangserstatning for tiden fremover. Justisdepartementet valgte imidlertid å følge

hovedregelen om engangserstatning, selv om et flertall i høringsrunden var for terminytelser.²⁵

Utgangspunktet for vurderingen vedrørende fremtidige inntektstap er at det tap som erstatningen skal dekke, ville ha kommet inn suksessivt gjennom et lengre tidsrom dersom skaden ikke hadde inntruffet. Når likevel engangsbeløp ble foretrukket som hovedregel, var det fordi det innebar at man ble ferdig med oppgjøret, uansett den senere utvikling.

Det ble også antatt at skadelidte ville være i stand til å forvalte beløpet på en slik måte at det sikret den levestandard som erstatningen tok sikte på å gi.

Det avgjørende argument for å velge et engangsbeløp, var at det ikke var mulig å finne frem til en ordning med verdisikring av terminytelsene.

I NOU 1994:20 tas det på nytt til orde for at terminerstatning vil være det riktige når det gjelder barn som skadelidt. De argumenter som blir trukket frem som støtte for dette synet, er:

- Ved 18 eller 20 års alderen vil skaden normalt ha stabilisert seg. Erstatningen bør da utmåles etter skadens ervervsmessige konsekvenser og ikke den medisinske invaliditeten.
- Man får et bedre vurderingsgrunnlag gjennom at det går en tid mellom skadetidspunktet og utmålingstidspunktet.
- Diskonteringsproblemene vil falle bort.
- Ved terminutbetalinger vil ytelsene være tilpasset skadelidtes uførhet til enhver tid. Deler av erstatningsoppgjøret kan derfor avsluttes raskere.
- Hvis skadelidtes situasjon forverres, vil dette kunne betinge høyere terminer, og omvendt ved bedring.
- Terminvise utbetalinger sikrer at pengene er i behold. Undersøkelser viser at en engangserstatning på kr 1 million i gjennomsnitt er brukt opp i løpet av 3 år.

²⁵ Ot.prp.nr.81 s. 36 flg.

5 Erstatningsnivået i rettspraksis

I Ot.prp.nr.81 (1986-1987) s. 11, vises det til en del dommer for å forsøke å fastsette hvilket nivå man skulle legge den standardiserte erstatningen for tap i fremtidig erverv på. Erstatningsbeløpene i disse dommene regner jeg om til 2003 kroneverdi, som settes i parentes, ved hjelp av Statistisk sentralbyrås kalkulator for beregning av prisveksten basert på konsumprisindeksen.²⁶

Det finnes flere dommer, men jeg har begrenset meg til å ta for meg de samme dommene som Ot.prp.nr.81 (1986-1987).

5.1 Gjennomgang av erstatningsnivået i rettspraksis før 1987

Rt 1981 s. 138 Sevaldsendommen.

Skadelidte var en 18 år gammel gutt som ble 100% medisinsk invalid etter at han kolliderte på motorsykkkel med en bil. Han ble tilkjent kr 300 000 (kr 841 791) i menerstatning og kr 650 000 (kr 1 823 881) for tap i fremtidig erverv. I denne saken ble det lagt til grunn at Sevaldsen ville blitt ingeniør, og at han ville oppnådd en gjennomsnittlig årslønn uten skaden på kr 90 000 (kr 252 537).

Konklusjon:

Han ble altså som 100% invalid tilkjent kr 2 665 672 for tap i fremtidig erverv og menerstatning. Etter dagens system ville han fått kr 2 274 440 dersom han var under 16 år på skadetidspunktet. Han ville altså fått utbetalt kr 391 232 mindre etter standardordningen. Men denne forskjellen blir vel noe redusert i og med at 16-åringen kan ha pengene stående i banken frem til inntektstapet starter, mens Sevaldsen var 18 år på skadetidspunktet.

RG 1982 s. 632 Trinedommen.

Skadelidte var en 13 måneder gammel pike med en medisinsk invaliditet på 100% og en ervervsmessig uførhet på 100%.

²⁶ URL: <http://www.ssb.no/vis/kpi/kpiregn.html>

Jenta fikk kr 250 000 i erstatning for tap i fremtidig erverv (kr 681 421) og menerstatningen ble satt til 315 000 (kr 779 211).

I denne saken kommer det frem at det endelige erstatningsbeløpet for tap i fremtidig erverv er neddiskontert pga. at hun fikk utbetalt pengene da hun bare var fem og et halvt år. Retten har bygget på at hun skulle ha kr 450 000 (kr 1 113 158) tilgjengelig på det tidspunkt ervervstapet startet, altså da hun fylte 18 år.

”Trine vil imidlertid få en fordel ved at hun får utbetalt erstatningen i dag, mens hun først ville ha begynt å tjene penger i en alder av 18 år...Beløpet må derfor neddiskonteres til nåtidsverdi...kr 250 000 plassert i dag til en rente på 5% vil om 12 år utgjøre kr 450 000”.

Dette betyr at dersom vi sier at Trine fikk utbetalt erstatningen for fremtidig inntektstap, uten noen form for neddiskontering pga. lav alder, fikk hun utbetalt kr 1 892 369 i 2003-verdi.

Etter dagens ordning ville hun i 2003 fått utbetalt kr 2 274 440.

Konklusjon:

Trine ville ha kommet bedre ut etter dagens regelverk.

RG 1982 s. 284.

Skadelidte var en 8 år gammel gutt med medisinsk invaliditet på 50%.

Gutten fikk kr 175 000 i erstatning for tap i fremtidig erverv (kr 432 895) og menerstatning på kr 105 000 (kr 259 736).

Skaden bestod i at høyre hånd var sterkt redusert; tre fingre manglet helt og han hadde dårlig følelse og gripeevne. Det ble sannsynliggjort at gutten skulle jobbe i det familiedrevne pensjonatet. Ved at han ble skadet allerede som åtteåring, slår retten fast at: ”så ung som han er vil han få lang tid å tilpasse seg på”.

Da retten skulle fastsette nivået for tap i fremtidig erverv, konkluderte de med at han uten skaden ville ha oppnådd en brutto årsinntekt på kr 60 000 (148 421) som tilsvarer en nettoinntekt på kr 42 000 (103 895). Videre konkluderer retten med at skaden ville føre til en årlig reduksjon i nettoinntekta på kr 10 000 (ca 24%).

Konklusjon:

I denne saken ble en 8 år gammel gutt som var 50% invalid, tilkjent til sammen kr 692 631 i 2003-verdi, for tap i fremtidig erverv og menerstatning.

Etter dagens standarderstatning til barn ville han fått kr 1 137 220.

Han ville altså ha kommet langt bedre ut etter dagens system, enn etter den individuelle utmålingen som ble foretatt på domstidspunktet. Men årsaken til dette ligger i at det i dommen var den ervervsmessige uførheten som ble lagt til grunn, og den var lav i forhold til den medisinske invaliditeten.

RG 1982 s. 511.

Skadelidte var en 14 år gammel gutt som ble 80% medisinsk invalid og 100% ervervsufør.

Han ble tilkjent kr 565 000 for tap i fremtidig erverv (kr 1 397 632) og kr 275 000 (kr 680 263) i menerstatning. Til sammen kr 2 077 895 i 2003-verdi. Etter standardordningen ville han fått kr 1 819 552.

Konklusjon:

Den 14 år gamle gutten ville fått kr 258 343 mindre etter dagens ordning. Her må jeg ta et forbehold om at beløpet i dommen kan være noe neddiskontert slik at forskjellen i realiteten er enda større, men jeg har bare sammendraget fra dommen.

Rt 1984 s. 1246 Bilførerdommen.

Gutt som hadde fullført 2. året på videregående skole (ca. 18 –19 år gammel), ble 100% medisinsk invalid etter bilulykke.

Han ble tilkjent kr 385 000 (kr 741 092) i menerstatning og kr 800 000 (kr 1 539 932) for tap i fremtidig erverv. Beløpene ble riktignok avkortet med 50% pga. skadelidtes egen medvirkning, men det er disse uavkortede tallene som er aktuelle i min sammenligning.

Det ble altså utmålt en erstatning på kr 2 281 024 for tap i fremtidig erverv og menerstatning. Etter dagens ordning ville han fått kr 2 274 440 dersom han var under 16 år på skadetidspunktet. I denne saken ville altså skadelidte fått omtrent akkurat det samme etter begge ordningene.

RG 1986 s. 653.

Skadelidte var 16 år på skadetidspunktet, ble 100% ervervsmessig ufør og 100% medisinsk invalid (plassert i gruppe 9 som overinvalid).

Hun ble tilkjent kr 450 000 (kr 820 032) i menerstatning og kr 650 000 (kr 1 184 491) for tap i fremtidig erverv.

Det årlige nettotapet ble satt til kr 35 000 (kr 63 780). Dette var beregnet ut i fra at hun mottok trygd med kr 46 300 (kr 84 372) og at hun ville ha utdannet seg til sykepleier. Dette førte til en engangserstatning på kr 555 000 (kr 1 011 373) før neddiskontering pga. flere år frem til yrkesaktivitet. Etter neddiskonteringen var beløpet kr 475 000 (kr 865 590). Til dette beløpet ble det lagt til en skatteulempe på 175 000 (kr 318 901). Slik ble den totale erstatningen for tap i fremtidig erverv satt til 650 000 (kr 1 184 491).

Konklusjon:

Hun mottok kr 2 004 523 for tap i fremtidig erverv og menerstatning etter at beløpet var neddiskontert. Dersom vi bruker det ikke neddiskonterte beløpet på kr 1 011 373 og legger til skatteulempen som utgjorde ca 36% dvs. kr 364 094, får vi et beløp på kr 1 375 467 pluss menerstatning kr 820 032 = kr 2 195 499.

Etter dagens regler ville hun ha mottatt kr 2 274 440. Dette betyr at hun ville ha kommet litt bedre ut etter dagens regler.

RG 1986 s. 751.

Skadelidte var en 15 år og 8 måneder gammel jente som ble 100% medisinsk invalid og 100% ervervsmessig ufør. Hun ble tilkjent kr 440 000 (kr 801 809) i menerstatning for overinvaliditet i gruppe 9 og kr 680 000 (kr 1 239 160) for tap i fremtidig erverv. Som utgangspunkt for det fremtidige inntektstapet la retten til grunn at hun uten skaden ville ha kunnet oppnå en gjennomsnittslønn pr år på mellom kr 125 000 og kr 130 000 (kr 227.787 til 236.898).

I denne saken ble erstatningen avkortet med en tredjedel pga. skadelidtes medvirkning til skaden. Hun krysset en 4-felts motorvei med høy midtrabatt, skled i veibanen og ble påkjørt. Retten uttaler på s.759:

”Det synes ikke berettiget å si at ulykken bare kan legges saksøkeren lite til last. Tvert om synes det på det rene at det bør foretas betydelig avkortning i de erstatningsbeløp som hun måtte bli tilkjent. Ved en avveining av de foreliggende opplysninger og de kryssende hensyn finner retten skjønnsmessig at avkortning bør finne sted med en tredjedel”.

Dette betyr at det erstatningsbeløpet hun ble tilkjent for menerstatning og tap i fremtidig erverv på til sammen kr 2 040 969 (i 2003-verdi) egentlig var på var kr 3 060 000.

Konklusjon:

Jenta på nesten 16 år, med 100% medisinsk invaliditet, ble altså egentlig tilkjent kr 3 060 000 etter individuell utmåling, mens hun etter dagens ordning bare ville fått

kr 2 274 440. Hun fikk altså i overkant av 25% mer i erstatning etter den individuelle utmålingen.

RG 1987 s. 268.

Skadelidte var en 3 år gammel gutt som ble 30% medisinsk invalid og 30% ervervsmessig ufør. Han ble tilkjent kr 110 000 (kr 187 149) i menerstatning og kr 200 000 (kr 340 271) for tap i fremtidig erverv.

Det er tatt hensyn til at erstatningen for fremtidig inntektstap ble utbetalt allerede når han var 9 år gammel.

Konklusjon:

Etter individuell utmåling fikk han utbetalt kr 527 420 og etter standarderstatningen ville han i 2003 fått kr 682 332. Dette viser at han etter dagens ordning ville fått kr 154 912 mer enn etter den individuelle utmålingen. Årsaken til dette ligger nok mest i at det i dommen er foretatt en neddiskontering av erstatningsbeløpet, mens det ikke gjøres etter standardordningen.

5.1.1 Oppsummering av nivået i rettspraksis før 1987

Av disse åtte dommene er det bare én som gir omtrent samme utbetaling etter standarderstatningen som etter den gamle, individuelle beregningen. Videre er det fire av dommene som viser at barnet ville fått mer etter dagens standardordning, og så er det tre dommer som viser at barnet ville kommet dårligere ut dersom man hadde beregnet erstatningen etter standardordningen. Jeg finner det urovekkende at gjennomgangen faktisk viser flere eksempler på at barn kommer dårligere ut etter standardordningen. Ordningen ble jo innført under den strenge forutsetning av at barn ikke skulle få svekket sitt erstatningsrettslige vern som følge av standardiseringen.

I den ene av disse sakene har skadelidte en høyere ervervsmessig uførhet enn medisinsk invaliditet. Det er klart at dette vil føre til forskjell i forhold til barneerstatningen som beregnes ut i fra den medisinske invaliditeten. I de to andre sakene er det imidlertid lik invaliditets-og uføregrad. Forklaringen på hvorfor barna kommer dårligere ut etter standardordningen, kan derfor være at nivået for inntektstapet er satt for lavt i ordningen. Antall ganger G måtte i disse to sakene ha vært øket til 47 og 54 ganger G for at nivået skulle bli det samme.

5.2 Erstatningsnivået i fire dommer fra 1993

Det er interessant å se nærmere på noen dommer som er avsagt etter at standardordningen trådte i kraft, for å kunne vurdere om erstatningsnivået etter barneerstatningen er i tråd med det nivå domstolene la til grunn i 1993.

Rt 1993 s. 1524 Ølbergdommen.

Skadelidte var en 7 år gammel gutt som ble 40% medisinsk invalid.

Menerstatningen ble satt til kr 200 000 og tap i fremtidig erverv kr 655 000, til sammen kr 855 000.

Dersom han skulle ha fått utmålt sin erstatning i 1993 etter den standardiserte ordningen, ville han ha fått følgende beløp for tap i fremtidig erverv, inklusive menerstatning:

G i 1993 $kr\ 37\ 300 \times 40 = kr\ 1\ 492\ 000 \times 40\% = kr\ 596\ 800$ i barneerstatning.

Han ville altså fått kr 258 200 mindre etter standardordningen.

Rt 1993 s. 1538 Horsengdommen.

Skadelidte var en 16 år gammel jente som ble 65% medisinsk invalid.

Menerstatningen var på kr 290 000 og tap i fremtidig erverv ble satt til kr 870 000, til sammen kr 1 160 000.

Standarderstatningen for det samme tilfellet ville gitt kr 969 800 i 1993.

Hun ville altså ha fått kr 190 200 mindre etter standardordningen.

Rt 1993 s. 1547 Skolanddommen.

Skadelidte var en 20 år gammel gutt som ble 100% medisinsk invalid.

Menerstatningen var på kr 500 000 og tap i fremtidig erverv ble satt til kr 1 450 000, til sammen kr 1 950 000.

Standarderstatningen ville gitt kr 1 492 000.

I dette tilfellet ville altså skadelidte ha fått kr 458 000 mindre etter standardordningen.

Her ble altså det fremtidige innteksttapet satt til å være like mye som det et barn ville fått for både menerstatning og fremtidig ervervstap til sammen etter standardordningen.

RG 1993 s. 980.

Skadelidte var en 15 år gammel jente som ble 30% medisinsk invalid. Hun ble tilkjent kr 110 000 i menerstatning og kr 1 400 000 for tap i fremtidig erverv, til sammen kr 1 510 000.

Standarderstatningen ville bare gitt kr 438 000.

I denne saken ville altså skadelidte ha fått over 1 million kroner mindre dersom standarderstatningen hadde vært benyttet.

Da denne dommen ble avsagt var standardordningen innført, og saksøkte forsøkte seg på en oppmodning til retten om å ta standardnivået i betraktning ved erstatningsutmålingen:

”A ble skadet før lovens ikrafttreden slik at standarderstatning ikke kan anvendes på hennes skade. Retten må imidlertid se hen til den usikkerhet ved fastsettelse av erstatning til barn, som gjorde det nødvendig å innføre standarderstatningen”.

Denne anførselen ble ikke kommentert av retten i det hele tatt, slik at vi må anta at de ikke så noen grunn til å se hen til erstatningsnivået etter standarderstatningen. Dette kan tyde på at retten er uenig i det nivået som standarderstatningen har lagt seg på.

5.2.1 Oppsummering av nivået etter dommene i 1993

I Ølberg, Horseng og Skoland måtte det standardiserte beløpet vært hevet til henholdsvis 57, 48 og 53 ganger G for å komme opp på samme nivå som erstatningene etter den individuelle utmålingen.

Når det gjelder RG 1993 s.980 må vi opp på hele 138 ganger G. Men denne saken kan ikke tillegges like stor vekt da den er avsagt av en underdomstol.

Det er altså klart at nivået på den standardiserte erstatningen til barn allerede i 1993 hadde havnet langt under det som var nivået i gjeldende rett etter individuell utmåling etter § 3-1.

6 Erstatningsnivået beregnet etter § 3-1 og § 3-2

For å gi noen eksempler på hvordan erstatningsnivået til unge skadelidte ville blitt i dag etter de alminnelige reglene i skl § 3-1 og § 3-2, vil jeg bruke beløp som fremkommer gjennom utregning i dataprogram.²⁷

6.1 Erstatningsutmåling etter to ulike regelverk

Vi kan tenke oss at søsknene Anne og Ola begge var passasjerer i foreldrenes bil, da de ble utsatt for en bilulykke. Anne skal få sin erstatning utmålt etter de alminnelige reglene i § 3-1 og § 3-2, mens Ola skal vurderes etter standarderstatning til barn.

I det første eksemplet kan vi si at begge ble både 100% medisinsk invalid og 100% ervervsmessig ufør.

Ola skal få utregnet sin erstatning for tap i fremtidig erverv og menerstatning etter reglene i skl § 3-2a:

Grunnbeløp kr 56 861 x 40 = kr 2 274 440

Etter standarderstatningen får Ola altså tilkjent kr 2 274 440 til dekning av tap i fremtidig erverv og menerstatning.

Anne, som er 12 år på skadetidspunktet, får en menerstatning på kr 929 461 og hennes fremtidige inntektstap regnes ut slik:

Lønn uten skaden brutto kr 300 000 netto kr 204 882

Uførepensjon brutto kr 141 300 netto kr 121 353

Nettotap kr 83 529

Det er beregnet at inntektstapet skal starte når hun er 20 år gammel og vare til pensjonsalderen ved fylte 67 år.

²⁷ Jeg har fått god hjelp av advokat Ole Andresen hos advokatfirmaet Rissa og Co til å foreta utregningene for meg. Datautskriftene følger med som vedlegg nummer E.

Ferdig kapitalisert og tillagt skatteulempen blir tap i fremtidig erverv for Annes vedkommende utmålt til kr 1 727 188.

Tillagt menerstatningen blir hennes erstatningssum kr 2 656 649.

Anne får altså kr 382 209 mer enn Ola.

Selv om Annes fremtidstap er basert på brutto kr 300 000, noe som er under gjennomsnittlig industriarbeiderlønn, måtte altså antall ganger G ha vært øket til nesten 47 ganger G for at barneerstatningen skulle vært på samme nivå som den individuelle utmålingen.

I det neste eksemplet er barna påført skader som medførte 30% medisinsk invaliditet og 100% ervervsmessig uførhet hos dem begge.

Ola som skal utmåles etter den standardiserte ordningen får erstatning etter medisinsk invaliditet:

$30\% \text{ av } kr\ 2\ 274\ 440 = kr\ 682\ 332$

Anne skal få sin erstatningsutbetaling utmålt etter § 3-1 og § 3-2:

Menerstatningen utgjør kr 173 221 for 30% medisinsk invaliditet.

Tap i fremtidig erverv blir det samme som i forrige eksempel, dvs. kr 1 727 188.

Med tillegg av menerstatningen på kr 173 221, får hun utbetalt kr 1 900 409 for de samme tapene som Ola, etter standarderstatningen til barn, bare fikk kr 682 332 for.

Antall ganger G måtte ha vært på nesten 112 x G for at Ola skulle fått det samme som Anne.

Dette viser at det er en enorm forskjell mellom de to erstatningsoppgjørene. Det må sies at skatteulempen i Annes sak slo ut som høy (41,3%). Et annet forhold er at den ervervsmessige uførheten er betydelig i forhold til den medisinske, og at det dermed slår meget negativt ut for barneerstatningen. Men dette er noe som kan skje også i virkeligheten, de kognitive skadene gir lav medisinsk invaliditet, men kan i noen tilfeller føre til at skadelidte aldri kommer ut i normalt arbeid.

Dette resultatet bygger opp under tanken om at man bør ha en unntaksregel i standardordningen for de tilfeller hvor den ervervsmessige uførheten overstiger den medisinske invaliditeten.

6.2 Utgangspunkt i gjennomsnittlig industriarbeiderlønn i 2003

I dette eksemplet er skadelidte en 15 år gammel gutt med 100% medisinsk invaliditet.

Gjennomsnittlig industriarbeiderlønn i 2003:	Brutto kr 319 600	Netto kr 230 112
- uførepensjon for unge uføre i 2003:	Brutto kr 141 300	Netto kr 108 801
= inntektstap pr. år:		Netto kr 121 311

Inntektstapet kr 121 311 i 47 år inkl. 25% skatteulempe, ferdig kapitalisert	kr 2 794 854
+ Menerstatning til 100% invalid gutt på 15 år etter § 3-2	kr 898 416
= Erstatning etter § 3-1 og § 3-2	kr 3 693 270

Etter standarderstatningen ville den samme gutten fått	kr 2 274 440
--	--------------

Resultatet viser at standardordningen gir en underkompensasjon på hele kr 1 418 830 i forhold til den individuelle utmålingen.

Dette viser at antall ganger G måtte ha vært øket til minst 65 ganger G for at standarderstatningen skulle ha vært på det nivå som forarbeidene slo fast, nemlig at standarderstatningen sammen med ytelsene fra folketrygden skal overstige gjennomsnittlig industriarbeiderlønn noe.

6.3 Betydningen av lønnsnivå og alder når inntektstapet starter

I det første eksemplet legges det til grunn at skadelidte uten skaden ville oppnå en bruttolønn på kr 280 000 fra han fylte 20 år.

Han er 16 år på skadetidspunktet, 100% ervervsmessig ufør og overinvalid gruppe 9.

Det fremtidige inntektstapet:

Bruttolønn uten skaden	kr 280 000	Netto	kr 192 042
Uførepensjon brutto	kr 141 300	Netto	kr 121 353
Nettotap		kr	70 689
Neddiskontert engangsverdi		kr	1 076 937
Skatteulempe 38,9%		kr	418 446
Total erstatning for fremtidig inntektstap		kr	1 508 133

Tillagt menerstatningen på kr 1 069 556 blir erstatningsbeløpet kr 2 577 689.

I det andre eksempelet er uføregrad, medisinsk invaliditet og alder på skadetidspunktet satt som i foregående eksempel. Det som er ulikt er at lønnsnivået er hevet til en bruttolønn på kr 350 000 samt at alderen når inntektstapet starter er øket til 25 år.

Fremtidig inntektstap:

Bruttolønn uten skaden	kr 350 000	Netto	kr 236 982
Brutto uførepensjon	kr 141 300	Netto	kr 121 353
Nettotap		kr	115 629
Neddiskontert engangsverdi		kr	1 339 690
Skatteulempe 59,2%		kr	792 686
Total erstatning for fremtidig inntektstap		kr	2 132 376

Tillagt menerstatning på kr 1 069 556 blir erstatningsbeløpet kr 3 201 932.

Sammenligner vi disse to eksemplene ser vi at gutten som skulle begynne å jobbe ved fylte 20 år, og ha en typisk industriarbeiderlønn på kr 280 000, fikk kr 1 508 133 i erstatning for tap i fremtidig erverv.

Den andre gutten som etter en akademisk utdanning var klar til å ta fatt på yrkeslivet ved fylte 25 år, og motta en lønn på kr 350 000, fikk kr 2 132 376 i erstatning for ervervstapet.

Gjennom disse eksemplene ser vi altså at det kan utgjøre mye i erstatningskroner om man legger til grunn en litt høyere forventet inntekt og senere inntreden i arbeidslivet. Det er interessant å trekke en parallell til standarderstatningen. Nivået på erstatningen er jo etter den bygget opp rundt gjennomsnittlig industriarbeiderlønn, med en typisk tidlig start i arbeidslivet. Men harmonerer dette med virkeligheten? Samfunnsutviklingen går i retning av krav om mer utdanning, noe som fører til at en høyere andel av arbeidstakerne mottar lønn som ligger over industriarbeiderens.²⁸

²⁸ Se mer om denne problemstillingen i oppgavens kapittel 8.

7 Standardisert erstatning ved yrkesskader

7.1 Innledning

Jeg ønsker å gi en kort redegjørelse for yrkesskadeordningens bakgrunn innledningsvis. En yrkesskade er en skade som er påført arbeidstakere mens de var i arbeid. Disse har stått i en særstilling helt siden den industrielle revolusjon på slutten av 1800-tallet.

Allerede i 1894 fikk Norge sin første yrkesskadelov, og dette var en ulykkesforsikringslov som gav rett til erstatning uten hensyn til om skaden var voldt med skyld av arbeidsgiveren eller andre. Finansieringen skjedde ved premieinnbetalinger fra arbeidsgiverne, og ansvarlig var et offentlig organ som arbeidsgiverne var medlemmer av. Denne lovgivningen ble etter hvert slått sammen med folketrygdloven. Etter hvert vokste det også fram et ansvarsgrunnlag for arbeidsgiverne for merutgifter den skadelidte ikke fikk dekket gjennom trygden. Det ble da behov for både ansvars- og ulykkesforsikringer for arbeidsgiverne, og lov om yrkesskadeforsikring ble vedtatt 16. juni 1989 nr. 65.

Etter denne loven er det bare tap som følge av personskader som er påført på arbeidsstedet i arbeidstiden som erstattes. Erstatningsutmålingen er til en viss grad standardisert gjennom forskrift av 21. desember 1990.²⁹ Det er den siste tiden foreslått endringer på dette området, slik at ytelsene etter folketrygdloven og yrkesskadeforsikringsloven skal samkjøres i ett system.³⁰

7.2 Standardisering av tap i fremtidig erverv

Ved tap i fremtidig erverv skal det skje en standardisering med basis i:

Skadelidtes pensjonsgivende inntekt i året før skaden eller sykdommen ble konstatert.

Skadelidtes alder på oppgjørstidspunktet.

²⁹ Se NOU 1988:6 s 76 og Ot.prp.nr.44 s. 60 sp. 2.

³⁰ NOU 2004:3 Arbeidsskadeforsikring.

Skadelidtes ervervsmessige uførhet.

Folketrygdens grunnbeløp på oppgjørstidspunktet.

Standardsatsene bygger på et nettoprinsipp, dvs. at erstatningen utmåles i tillegg til trygdeytelser og forsikringsytelser. Dette er likt med barneerstatningen.

Det er flere trinn i lønns-og erstatningssystemet, men jeg velger å ta for meg det laveste nivået da det er mest reelt som sammenligningseksempel for barnesakene.

Hvor skadelidtes inntektsgrunnlag er opp til 7G (2003-kr = 398 027), gis en grunnerstatning på 22 G (kr 1 250 942). Dette gjelder uansett om skadelidte arbeidet heltid eller deltid og uten hensyn til hvor lav lønnen var da skaden inntraff.

Dette betyr at alle med årsinntekter under kr 398 027 pr. 1. mai 2003 får den samme erstatningen. Begrunnelsen for å sette et slikt gulv såpass høyt oppsummeres slik i NOU 2004:3 s. 270:

Yngre skadelidte vil ha et fremtidig inntekspotensiale som ligger over skadetidspunktets inntektsnivå.

Erstatningsbeløpet skal gi en viss inflasjonssikring.

Inntekten på skadetidspunktet er i mange tilfelle ikke ensbetydende med ervervsevnen.

Erstatningen skal også omfatte redusert evne til å arbeide i hjemmet.

Et inntektsgulv på 7 ganger G fører i mange tilfeller til en overkompensasjon for de lavest lønnede. Det har vært foreslått å senke nivået til 4 ganger G, men i NOU 2004:3 s. 272 blir ikke denne problemstillingen drøftet og de legger derfor til grunn i sin behandling at nivået beholdes slik det er.

Grunnerstatningen tar utgangspunkt i at skadelidte er 45 eller 46 år på skadetidspunktet, og at han blir 100 ervervsmessig ufør.

Er skadelidte 34 år eller yngre, forhøyes erstatningen med 2,5% av grunnerstatningen for hvert år, samt at erstatningen i tillegg forhøyes med 35% av grunnerstatningen.

Det er spesielt gunstige erstatningsregler for menerstatningen på yrkesskadeområdet, så jeg velger å holde menerstatningsbeløpene utenfor i regnestykkene nedenfor.

7.3 Sammenligning av erstatningsnivået for barneerstatningen og yrkesskadeerstatningen

Regneeksempel:

Gutt, 16 år, blir 100 ervervsmessig ufør etter ulykke på arbeidsplassen. Han har en brutto årsinntekt før skaden på kr 200 000.

Hans yrkesskadeerstatning for tap i fremtidig erverv i 2003-tall blir som følger:

Grunnerstatning: 22 x G 56 861	= kr 1 250 942
Generelt tillegg på 35% pga. ung alder: 35% av kr 1 250 942	= kr 437 830
Alderstillegg: 2,5% av grunnerstatningen pr. år i 18 år (34 år - 16 år)	= kr 562 924
Engangserstatning pga. tap i fremtidig erverv	= kr 2 251 696

Utmålt etter reglene for standarderstatning til barn ville erstatningsbeløpet for tap i framtidig erverv for 15 år gammel gutt som er 100% medisinsk invalid, blitt kr 1 376 024.³¹ Den 15 år gamle gutten, som kanskje kunne blitt lege og tjent 1 million kroner pr. år i sitt yrkesaktive liv, får altså kr. 875 672 mindre i erstatning for tap i framtidig erverv enn den 16 år gamle nabogutten som skulle jobbe i det lokale industriforetaket med en lønn på kr 300 000 pr år.

Dette viser at barneerstatningsnivået må heves til ca 55 ganger G for å være på samme nivå som yrkesskadene når det er snakk om skader som fører til 100% medisinsk invaliditet. (55 x G 56 861 = kr 3 184 216 minus menerstatning kr 898 416 = kr 2 285 800 som er likt beløp som etter yrkesskadeforsikringen).

Regner man ut de samme beløpene for en 15-åring og en 16-åring som er 30% medisinsk invalid, men 50% ervervsmessig ufør, ser tallene slik ut:

16-åringen som får erstatning etter yrkesskadeforsikringen:

Erstatning for 100% uførhet = kr 2 251 696

Minus 50% = kr 1 125 848

Erstatning for tap i fremtidig erverv med 50% ervervsmessig uførhet = kr 1 125 848

³¹ Her har jeg trukket fra menerstatningen utregnet etter § 3-2.

15-åringen som er 30% medisinsk invalid og 50 ervervsmessig ufør og som skal ha erstatning etter barneerstatningsreglene:

Standarderstatning til barn: 30% av 2 274 440 = kr 682 332

Minus menerstatning: 12% av 56 861 = kr 6823 * 18,81 = kr 128 341 + 1/3 = kr 171 121

Erstatning for tap i fremtidig erverv = kr 511 211

16 åringen får kr 614 637 mer, altså over dobbelt så mye som 15 åringen for samme skade. For å komme opp på samme nivå i dette tilfellet, måtte barneerstatningen ha vært øket til 76 ganger G ($76 \times 56\,861 = \text{kr } 4\,321\,436$, og 30% av dette er kr 1 296 430, som tilsvarer yrkesskedeforsikringens erstatning pga. at menerstatningen på kr 171 121 må være innbakt).

Disse regnestykkene viser at det er en enorm forskjell på erstatningsnivåene etter barneerstatningen og yrkesskedeforsikringen. Når man i tillegg tar i betraktning at det benyttes medisinsk invaliditet for utregningene til barn og ervervsmessig uførhet etter yrkesskadene, blir bildet enda skjevere. Det kan godt tenkes tilfeller der den medisinske invaliditeten er lav mens den ervervsmessige er høy. Da vil barneerstatningen gi ytterligere underkompensasjon i forhold til yrkesskedeforsikringen.

8 Verdisikring

For å unngå behov for hyppige lovendringer, må erstatningssatsene knyttes til en verdifast størrelse. Fikseres et kronebeløp i lovteksten, vil dette nemlig stadig bli mindre verdt som en følge av inflasjonen.

8.1 Folketrygdens grunnbeløp

Industriarbeiderlønn eller folketrygdens grunnbeløp:

I forarbeidene konkluderes det med at de faste satsene for erstatning til barn bør knyttes til folketrygdens grunnbeløp G. Det argument som ble tillagt størst vekt når denne løsningen ble valgt, var at en slik binding til G førte til en retts teknisk enkel regel, og at grunnbeløpet allerede var benyttet i andre lover.

Flere av høringsinstansene uttalte at kronebeløp som oppjusteres jevnlig i tråd med gjennomsnittlig lønnsøkning, for eksempel for industriarbeidere, kunne være å foretrekke fordi at man dermed ville sikre at erstatningsnivået fulgte lønnsnivået i samfunnet. Hovedargumentet som ble anført mot det å knytte erstatningssatsene til G, var at det ikke nødvendigvis er noen sammenheng mellom økning i det alminnelige lønnsnivå og justeringen av G. Over tid kan det være et betydelig samsvar, men grunnbeløpet har hatt en svært sprangvis økning. I ot.prp.nr.81 vises det til en utregning av den prosentvise økningen av G fra 1981 til 1986, hvor økningen har variert fra 21,8% på det meste fra ett år til et annet, til 1,5% som den laveste økningen. Den gjennomsnittlige prosentvise økningen i perioden fra 1981 til 1986 var på 8,8% for grunnbeløpet, som imidlertid samsvarte bra med økningen i gjennomsnittlig industriarbeiderlønn i samme periode som var på 8,3%.

Dette synspunktet var også departementet enig i, se Ot.prp.nr.81 s. 45 :

”Dette ville være naturlig, i og med at hoveddelen av en standardisert erstatning nettopp skal kompensere tapt inntekt”.

Men de valgte å ikke følge denne tanken likevel, og begrunnet det med følgende:

”På den annen side er det ikke store avvik mellom utviklingen av G og lønnsutviklingen”.

Spørsmålet etter dette blir om departementets konklusjon om at G følger utviklingen i lønnsmarkedet stemmer.

Jeg har foretatt den samme utregningen av økning i G for perioden 1997 til 2003. Her viste det seg å være en mer jevn stigning i G, i området 3,48 til 6,75%. Den gjennomsnittlige prosentvise økningen var på 4,97% for grunnbeløpet og 5,07% for gjennomsnittlig industriarbeiderlønn.

Grunnbeløpet har altså øket litt mindre enn industriarbeiderlønnen, til forskjell fra perioden som var beskrevet i ot.prp`en. Selv om det er snakk om en minimal forskjell, har det betydning for nivået for barneverstatningene, for de skal jo ligge noe over gjennomsnittlig industriarbeiderlønn.

I 1986 var grunnbeløpet på kr 27 433, mens gjennomsnittlig industriarbeiderlønn var på kr 130 000. Dette viser at grunnbeløpet utgjorde 21,1% av industriarbeiderlønnen.

I 2003 var grunnbeløpet på kr 56 861, og industriarbeiderlønnen var på 322 800.

Grunnbeløpet utgjorde da bare 17,61% av industriarbeiderlønnen.

For å holde standarderstatningen til barn på samme nivå i forhold til industriarbeiderlønnen som ved ordningens innføring i 1986, måtte altså G i 2003 ha vært kr 68 111 (21,1% av kr 322 800 = 68 111).

Dersom vi legger til grunn at G var kr 68 111 i 2003, ville maks erstatning utgjort kr 2 724 440, mens den virkelige maks erstatningen er på 2 274 440. Dette viser at antall ganger G måtte ha vært øket til 47,91 G for at standarderstatningen til barn skulle ligget på samme nivå i forhold til industriarbeiderlønnen som i 1986. $(2\,724\,440 : 56\,861 = 47,91\%)$.

Er det riktig å legge industriarbeiderlønn til grunn, eller skal man heller bygge for eksempel på gjennomsnittslønnen for alle næringer:

Det er i dagens samfunn en utvikling som viser at en stadig større andel av de unge tar en høyere utdanning. Jeg viser her til en artikkel fra Statistisk Sentralbyrå³²:

³² Statistisk Sentralbyrå. Utdanningsstatistikk. Befolkningens høyeste utdanningsnivå, 1. oktober 2000.

”Utdanningsnivået stiger stadig. Tre ganger så mange nordmenn har nå universitets-og høgskoleutdanning sammenlignet med 1970. Antallet fordoblet seg fra 1980 til 2000. I 1970 hadde mer enn halvparten av Norges befolkning over 16 år kun grunnskole som høyeste fullførte utdanning. Høsten 2000 hadde i overkant av 20 prosent kun fullført utdanning på grunnskolenivå. Hver femte innbygger hadde utdanning på universitets- og høgskolenivå. Til sammenligning hadde hver tiende høyere utdanning i 1980”.

Det kan dermed stilles spørsmål ved om det er riktig å tenke på samme måte som i 1986 når man skal velge hvilket erstatningsnivå som skal legges til grunn når et barn blir skadet, hvor altså gjennomsnittlig industriarbeiderlønn skulle sikre et flertall av de skadelidte full kompensasjon.

Et annet måletall som kunne brukes er gjennomsnittlig årslønn for alle næringer.³³ Denne tabellen viser at gjennomsnittet for alle næringer ligger noe høyere enn gjennomsnittlig industriarbeiderlønn. Den ligger ca 10 000 høyere pr. år.

8.2 Kapitaliseringsrenten

Erstatning for tap i fremtidig erverv baserer seg på oppgjørsmåtenes lønnsnivå og pengeverdi. Gjennom valg av kapitaliseringsrente gir man skadelidte et visst vern mot inflasjonstapet. Valget av rente betyr mye, idet det kapitaliserte beløp stiger med synkende rente.

I Sevaldsdommen (Rt 1981 s. 138) ble kapitaliseringsrenten satt til 6%. Det er denne renten også nivået etter standarderstatningen til barn bygger på.

I Ølbergdommen (Rt 1993 s. 1524) senket Høyesterett rentesatsen til 5%, og dette har blitt fulgt opp i rettspraksis frem til dags dato. Senkingen i kapitaliseringsrenten førte til en heving av erstatningsnivået. Årsaken til denne senkingen var endringer i rente- og prisnivået i samfunnet, samt at Høyesterett endret rettssyn. I Sevaldsdommen la Høyesterett et nominalistisk prinsipp til grunn, dvs. en krone er en krone uavhengig av dens kjøpekraft. Mens i Ølberg, Horseng og Skoland fra 1993 nærmer høyesteretts tankegang seg et valorisk prinsipp, dvs. at det skal tas hensyn til endringer i kronens verdi.

³³ Statistikk over gjennomsnittlig lønnsnivå for alle næringer følger med som vedlegg F.

For barneerstatningens del får dette stor betydning i og med at rentesatsen som danner grunnlaget for erstatningsnivået var på 6% i tråd med gjeldende rett på det tidspunkt nivået ble valgt, mens den altså har blitt endret til 5% fra 1993.

For å illustrere dette kan vi bruke eksemplet som NOU 1987:4 s. 30 brukte når de skulle regne seg frem til erstatningsnivået:

Skadelidte er en 18 år gammel gutt som er 100% medisinsk invalid. Erstatningen er på kr 98 000 pr år, kapitaliseringsfaktoren er 15,72 basert på 6% rente og at ytelsen opphører ved fylte 67 år. Kr 98 000 kapitalisert på denne måten gir som resultat kr 1 540 560.

Etter dagens rente på 5% blir kapitaliseringsfaktoren 18,623. Kr 98 000 kapitalisert på denne måten gir som resultat kr 1 825 054.

Dette viser at nivået for barneerstatningen ligger nesten kr 300 000 under det nivå som gjeldende kapitaliseringsrente tilsier.

Dette betyr at i barnesakene hvor varigheten av det fremtidige tapet kan være på en så lang periode som 45-49 år, fører senkingen av rentenivået fra 6% til 5% til at erstatningene skulle ha øket med nesten 20%.

9 En 2-åring utbetaling målt opp mot en 15-åring

9.1 Gjeldende rett

Gjeldende rett fører til store forskjeller innad i barnegruppen:

Siden skl. § 3-2a ikke differensierer erstatningen etter barnets alder, innebærer det at en to-åring og en femten-åring får den samme erstatningsutbetalingen, selv om det er atskillig flere år før ervervstapet oppstår for to-åringen.

Standarderstatningsregelen fører dermed til at mindre barn i realiteten får en overkompensasjon ved at engangsbeløpet ikke blir neddiskontert fra det tidspunkt hvor ervervsevnen ville blitt utnyttet.

9.2 Neddiskontering i rettspraksis og forarbeider

Det kommer frem i mange dommer fra før standarderstatningen trådte i kraft, at erstatningsbeløpet som ble tilkjent for tap i fremtidig erverv, ble neddiskontert dersom skadelidte hadde mange år igjen før han ville ha opplevd noe inntektstap.

NOU 1987:4 videreførte neddiskonteringen som hadde funnet sted i rettspraksis etter § 3-1. Dette skulle gjøres ved at erstatningen skulle ytes i terminer, og at skadelidte før fylte 18 år skulle få erstatning etter lavere satser. Fra og med det år skadelidte fylte 18 år skulle satsene økes vesentlig, for det var fra det tidspunkt at inntektstapet ville inntre.

Departementet uttaler ikke noe konkret om dette i Ot.prp.nr.81 (1986-1987). De behandler grundig spørsmålet om termin-eller engangserstatning. Her konkluderes det imidlertid med motsatt resultat enn det som arbeidsgruppen forslo i NOUen. Siden det var engangserstatning som ble valgt, kan det virke som om spørsmålet om neddiskontering ble uteglemt. Det hadde jo vært naturlig at departementet foretok en vurdering av overkompensasjonen til de yngre skadelidte og begrunnet hvorfor det ikke skulle skje noen neddiskontering av erstatningssummen. Det kan nærmest virke som at problemstillingen har vært uteglemt eller at de ikke var oppmerksom på problemet. Det har i hvert fall fått store konsekvenser i erstatningsnivået etter § 3-2a. Se Lødrup s.

453:”Når en to-åring og en femten-åring får like meget i antall kroner, er realiteten at to-

åringen får over dobbelt så meget, idet han har betydelig lenger frem til den tid hvor den tapte ervervsevnen får betydning”.

9.3 Mine utregningseksempler

Når skadelidte mottar for eksempel 1 million kroner i erstatning, kan beløpet settes i banken til 4% rente, dvs. nominell rente eller plasseringsrente. Men skadelidte vil i virkeligheten ikke bli beriket med 4% rente, fordi inflasjonen, eller prisstigningen, reduserer innskuddets verdi. Inflasjonsraten kan være for eksempel 2,4%.

For å finne den reelle verdistigningen som følge av avkastningen, må man sette opp et regnestykke som følger:

Først kan bankrenten tillegges innskuddet:

$$\text{Kr } 1\,000\,000 \times 1,04 = \text{kr } 1\,040\,000$$

Deretter kan inflasjonen trekkes fra ved å dividere på 1+ inflasjonsraten:

$$\text{Kr } 1\,040\,000 : 1,024 = \text{kr } 1\,015\,625$$

Den reelle verdiøkningen er derved på $\text{kr } 1\,015\,625 - \text{kr } 100\,000 = \text{kr } 15\,625$

Siden rentetall og inflasjonsrate ikke er kjente verdier fra 2003 og fremover, velger jeg å bruke tallene fra 1986 og frem til nå isteden. Disse har jeg funnet på Statistisk Sentralbyrås historiske statistikk tabell 624³⁴.

9.3.1 Tallene for to-åringen

Gutt som er 2 år gammel i 2003 blir 100% medisinsk invalid.

Hva har han i banken når han fyller 18 år og ervervstapet starter?

Først må vi trekke i fra menerstatningen for den skal han jo ha utbetalt fra skaden skjer:

Gutt 2 år, 100% invalid, menerstatning kr 937 104

$$(63\% \text{ av } G\,56\,861 = 35\,822 \times 19,62 = \text{kr } 702\,828 + 1/3 \text{ tillegg } 234\,276 = \text{kr } 937\,104)$$

³⁴ Historisk tabell over nominell innskuddsrente og prisstigning følger med som vedlegg nummer G.

Max standard erstatning kr 2 274 440

Minus menerstatningen kr 937 104

Erstatning for fremtidig inntektstap kr 1 337 336

Dette beløpet står i banken fra han er 2 år, hvor mye har han da i banken når han er 18 år gammel?

Årstall	Innskuddsbeløp	Nominell innskuddsrente	Inflasjonsrate	Tillagt bankrente
1986	1 337 336	10,4	7,2	1 476 419
1987	1 377 257	11,3	8,7	1 532 887
1988	1 410 200	10,7	6,7	1 561 091
1989	1 463 066	8,8	4,6	1 591 816
1990	1 521 813	8,9	4,1	1 657 254
1991	1 591 983	8,7	3,4	1 730 486
1992	1 673 584	9,1	2,3	1 825 880
1993	1 784 829	4,4	2,3	1 863 361
1994	1 821 467	4,3	1,4	1 899 790
1995	1 873 560	4,0	2,4	1 948 502
1996	1 902 836	3,3	1,3	1 965 630
1997	1 940 405	2,9	2,6	1 996 677
1998	1 946 079	6,3	2,3	2 068 682
1999	2 022 172	4,4	2,3	2 111 148
2000	2 063 683	5,8	3,1	2 183 377
2001	2 117 727	5,7	3,0	2 238 437
2002	2 173 240	5,7	1,3	2 297 115
2003	2 267 636			

Innskuddet har altså øket fra kr 1 337 336 til kr 2 267 636. Dette er en reell verdiøkning på kr 930 300 (i prosent $930\,300 \times 100 : 1\,337\,336 = 69,6\%$).

9.3.2 Tallene for femten-åringen

Gutt som er 15 år gammel i 2003 blir 100% medisinsk invalid.

Hva har han i banken når han fyller 18 år og ervervstapet starter?

Menerstatning til gutt 15 år, 100% invalid:

$63\% \text{ av } G 56\,861 = 35\,822 \times 18,81 = \text{kr } 673\,812 + 1/3 \text{ tillegg } 224\,604 = \text{kr } 898\,416.$

Max standard erstatning kr 2 274 440

Minus menerstatning kr 898 416

Erstatning for fremtidig inntektstap kr 1 376 024

Dette beløpet står i banken fra han er 15 år til han blir 18 år.

Årstall	Innskuddsbeløp	Nominell innskuddsrente	Inflasjonsrate	Tillagt bankrente
2000	1 376 029	5,8	3,1	1 455 839
2001	1 412 065	5,7	3,0	1 492 553
2002	1 449 081	5,7	1,3	1 531 679
2003	1 512 023			

Innskuddsbeløpet har altså øket fra kr 1 376 024 til kr 1 512 023, dvs. en reell verdiøkning på kr 135 999.

Dette viser at femten-åringen har kr 755 613 mindre enn to-åringen når ervervstapet starter.

9.4 Oppsummering

For den samme skaden får altså to-åringen en erstatningssum som fører til at han har 755 613 kroner mer tilgjengelig enn femten-åringen når ervervstapet starter.

Det er klart at man ikke kan akseptere en så stor forskjell i den reelle erstatningssummen. Da standardisert erstatning til barn ble innført, ble det lagt avgjørende vekt på at likhet og rettferdighet skulle sikres gjennom ordningen:

Jenter skulle få like mye som gutter, barn fra distriktene skulle få like mye som de fra det sentrale østlandsområdet og barn fra familier med lav inntekt skulle få like mye som barn fra velstående familier. Det blir dermed et uakseptabelt faktum at et barn som er 1

til 5 år når det skades skal få langt mer enn en ungdom som skades når han er 15 år. Jeg mener det er på sin plass å rette en sterk kritikk mot departementet som la til rette for at denne forskjellsbehandlingen måtte skje.

Spørsmålet jeg stiller meg etter at denne skjevbehandlingen har vært praktisert i nesten 17 år, er hvordan man skal løse problemet for tilfellene i fremtiden. I litteraturen blir dette omtalt som at små barn har blitt overkompensert, og den naturlige løsningen da vil jo være å innføre neddiskontering. Men man må vurdere hvorvidt det vil stride mot prinsippet om forutberegnelighet dersom man plutselig skulle redusere det reelle erstatningsbeløpet til småbarnsgruppen. Ville det derfor være mer riktig å la de beholde det nivået som erstatningen har ligget på i 17 år, og heller se på det som at det er ungdommene i tenårene som har vært underkompensert gjennom ordningen? Dette er et spørsmål jeg vil la svaret stå åpent på.

10 Medisinsk invaliditet og ervervsmessig uførhet

10.1 Er den medisinske invaliditeten det riktige utgangspunktet?

Standarderstatningen til barn er etter loven knyttet til den medisinske invaliditeten. Men når standarderstatningen til barn også omfatter tap i fremtidig erverv, blir det et spørsmål om den medisinske invaliditeten er egnet som basis for å fastsette tapet i inntektsevnen.

I Ot.prp.nr.81 (1986-1987) fremkommer det gjennom høringsuttalelsene at man hadde innvendinger mot å knytte erstatningsutmålingen til den medisinske invaliditet og ikke den ervervsmessige. Departementet ga uttrykk for at de var enige i disse innvendingene og uttalte derfor følgende på s. 32 i proposisjonen:

“Det er for det første en prinsipielt viktig innvending at legene vil få stor innflytelse på utmålingen av erstatningen...Problemet kan i noen grad avhjelpes ved at uførhetstabeller og saksbehandlingsregler ellers fastsettes på en måte som gir minst mulig rom for skjønn. Det kan ikke utelukkes at det på dette punkt kan oppnås forbedringer i forhold til de eksisterende tabeller, fastsatt av Sosialdepartementet 5 mai 1972. Eksisterende tabeller er nok også på andre områder mangelfulle i forhold til standardisert erstatning til barn. De er utformet med tanke på yrkesskadeerstatning til voksne. Justisdepartementet finner det naturlig om forbedringer vurderes etter at reformen har virket en tid. Det foreslås derfor i § 3-2a siste ledd en adgang til å gi utfyllende forskrifter”.

Det er imidlertid ikke foretatt noen slik evaluering enda, og det må kanskje sies at det snart må være på tide i og med at ordningen har eksistert i nesten 17 år.

Jeg har tidligere i oppgaven nevnt problemet med de kognitive skadene, som på grunn av hukommelsesproblemer, nedsatt oppmerksomhet, konsentrasjon- og atferdsvansker kan føre til langt høyere ervervsmessig uførhet enn den medisinske invaliditeten.

Juridisk litteratur på området:

Robertsen, LoR 1993 s. 332:

”I ca 90% av skadetilfellene er den varige medisinske invaliditet fastsatt til mellom 15 – 50%, hvorav størsteparten under bilansvaret refererer seg til sentralnervøse plager. Disse kjennetegnes ved nevropsykologisk svikt, eller ved større skader av nevrologiske utfall. Det fatale med de mange sentralnervøse skader er at disse skadelidte med fra ca. 35% medisinsk invaliditet og oppover ut fra erfaring kan påregnes utestengt eller utstøtt av ervervslivet”.

Holgensen, LoR 1991 s. 515:

”Systemet innebærer derved at en ikke vil fange opp individuelle forskjeller når det gjelder de ervervsmessige konsekvensene av en bestemt skade, selv ikke når slike forskjeller er enkle å konstatere...De tradisjonelle invaliditetstabeller synes lite egnet, da skader som erfaringsmessig har ulik betydning for muligheten til å fungere i ervervslivet, vil kunne gi samme medisinske uføregrad”.

Problemet med variasjon i medisinsk invaliditet og ervervsmessig uførhet kan også slå ut motsatt, slik at et barn som har en høy medisinsk invaliditet klarer å tilpasse sitt yrkesvalg etter skaden slik at han får en vanlig lønnsinntekt. Se Lødrup, 1998 festskrift til Sjur Brækhus:

”Det er hevet over tvil at en rekke skadelidte med betydelig uførhet kan ha inntekter som i noen tilfeller ikke ligger under hva friske mennesker har. Det er derfor grunn til å overveie om det i fremtiden skal utformes andre kriterier som skal danne grunnlaget for uføregraden i § 3-2a.”.

I NOU 1994:20 konkluderes det med at det bør gis adgang til individuell vurdering hvor det er vesentlig forskjell mellom den medisinske invaliditet og den ervervsmessige uførhet.

10.2 Medisinsk invaliditet under 15% gir ikke rett til erstatning

Hvis den medisinske invaliditeten er lavere enn 15%, gis det ikke erstatning i det hele tatt. Tankegangen bak dette er at en så lav invaliditetsgrad ikke gir noe inntektstap i fremtiden. Etter de alminnelige reglene for menerstatning i § 3-2 ytes det heller ikke erstatning ved uføregrader under 15%, slik at man kan si at regelen for så vidt er i overensstemmelse med gjeldende rett.

11 Tapsposter ordningen ikke omfatter

11.1 Tap av hjemmearbeidsevne

Kåsadommen³⁵ slår fast at tap i hjemmearbeidsevnen er et økonomisk tap som er erstatningsberettiget etter skl § 3-1:

”Skadeerstatningsloven § 3-1 fastsetter i annet ledd annet punktum at verdien av arbeid i hjemmet likestilles med inntekt. Det er det fulle tapet som skal erstattes etter § 3-1, og paragrafen gir ikke noe holdepunkt for at det ikke kan gis erstatning for tapt evne til å utføre arbeid i hjemmet i tillegg til tap av evne til å utføre lønnet fulltidsarbeid”.

Kvinnen i denne saken var 42 år på domstidspunktet, og fikk tilkjent kr 100 000 i fremtidig tap i husmorevnen.

Når man skal komme frem til en verdifastsettelse av den tapte husmorevnen, benyttes ”hushjelpprinsippet”. Prinsippet ser slik ut matematisk sett:

Antall (netto) hjelpetimer x timevederlag = pengemessig verdi av netto hjemmearbeidstap.

Hjelpebehovet fastsettes etter en konkret vurdering.

I Kåsadommen uttaler Høyesterett at det:

”ved beregningen ofte vil være naturlig å ta utgangspunkt i de utgiftene som vil gå med til å dekke behovet, *slik lagmannsretten har gjort i vår sak*”.

Lagmannsretten i Kåsasaken:

”legger til grunn at hun [skadelidte] ... hadde behov for å leie hjelp i ca 100 arbeidstimer a kr 100...

³⁵ Rt 2000, s. 441.

Hushjelpprinsippet fremkommer ved å sammenholde disse domsutsagnene.

Også i teorien blir dette prinsippet fremhevet ved verdifastsettelsen:

”...erstatningen må baseres på hva det ville koste å leie hjelp til å utføre det arbeid hun ikke lenger makter”.³⁶

Hensynet til økonomisk gjenopprettelse tilsier at skadelidte i tillegg til timesatsen for leid hushjelp, bør få dekket betaling av arbeidsgiveravgift, feriepenge til hushjelpen, skatt og sykepenge i arbeidsgiverperioden. Samlet sett utgjør dette et påslag på ca 30-40%.

Kan barn under 16 år kreve fremtidig hjemmearbeidserstatning i tillegg til standarderstatningen?

Dette er et spørsmål om forholdet mellom reglene om inntektstaperstatning etter skl.

§ 3-1(2) 2. punktum og § 3-2a

Den rettslige situasjonen er uavklart på nåværende tidspunkt (april 2004).

Det kan være naturlig å anse tapt hjemmearbeidsevne som inntektstap, jf.

Martinsendommen Rt 1998 s. 1916. Her sa Høyesterett ja, tapt hjemmearbeidsevne er å regne som inntektstap.

I så fall kan det hevdes at tapt hjemmearbeidsevne skal betraktes som fremtidig ervervstap etter skl §3-2a. Konsekvensen av en slik vurdering vil bli at hjemmearbeidserstatningen allerede ligger innbakt i nivået for standarderstatningen, men en slik forståelse kan det fremføres mange argumenter mot:

I NOU 1987:4 og Ot.prp.nr. 81 (1986-1987) er det utelukkende utearbeidstap, dvs. tapt evne til å arbeide utenfor hjemmet, som drøftes i relasjon til lovuttrykket ”framtidig erverv”. Det er ikke akseptert etter alminnelige prinsipper for lovtolkning, å gi et ord i lovteksten et annet meningsinnhold enn da loven ble vedtatt. Å innlemme hjemmearbeidstap i ordet ”erverv” etter § 3-2a ville stride mot lovgivers vilje.

³⁶ Lødrup, Lærebok i erstatningsrett 4. utg. 1999, s. 483.

Reelle hensyn tilsier også at hjemmearbeidstapet ikke er dekket av standarderstatningen. Ved at lovgiver ikke har hatt dette tapet i tankene under lovens forberedelse og vedtakelse, er ikke de standardiserte satsene utarbeidet til å dekke et slikt tap. Resultatet blir dermed at skadelidte er underkompensert, og dette er i konflikt med hovedprinsippet om full erstatning.

Høyesterett har selv gitt klare signaler om at de vil være tilbakeholdne med tolkninger av skl. § 3-2a som reduserer dekningsgraden i Ølbergdommen og Jensendommen.

Ølbergdommen 1993:

”[D]et [kan] være grunn for lovgiveren til å vurdere om erstatningsnivået ved erstatning til barn etter nevnte bestemmelse [skl §3-2a] er rimelig”.

Jensendommen 1997:

”Jeg tilføyer ellers at det synes å være et behov for at lov- og forskriftsbestemmelsene om barneerstatning blir gjennomgått av lovgiveren, slik at siktemålene med standardisert barneerstatning kan nås på en bedre måte enn nå, og jeg viser for så vidt til NOU 1994:20 side 128 flg”.

Min konklusjon blir etter dette at uttrykket ”framtidig erverv” i skl. § 3-2a er begrenset til å omfatte fremtidig tradisjonelt utarbeidstap. Dersom § 3-2a skulle kunne tolkes utvidende til å omfatte også tapt husmorevne, vil det kreves en klar høyesterettsdom eller en lovendring. Hjemmearbeidserstatning må frem til det skjer utmåles i samsvar med prinsippene i skl. § 3-1 (2) 2. punktum også for barn.

11.2 Tap av pensjonspoeng

Erstatning for tap i fremtidige pensjonsytelser:

Folketrygdens pensjonspoeng og tilleggspensjon fastsettes i forhold til den arbeidsinntekten vedkommende har hatt i yrkesaktiv alder. Dersom man som skadelidt får redusert sin arbeidsinntekt, vil man få lavere alderspensjon fra folketrygden enn om skaden ikke hadde inntrådt.

I Ølbergdommen (1993) blir det slått fast for første gang at tap av pensjonspoeng skal erstattes. Førstvoterende uttaler at i prinsippet kan det:

”ikke være tvilsomt at tap av pensjonspoeng må kunne kreves dekket” (s. 1536).

”Etter min mening bør det legges til grunn at ...Ølberg vil lide et påregnelig tap som følge av tapte pensjonspoeng, og dette bør få en viss betydning ved erstatningsfastsettelsen”.

Erstatningen for tapte pensjonspoeng var i dette tilfellet lav (Høyesterett kommer frem til at det må gis et ”tillegg i ervervserstatningen på kr 10 000 for tap i pensjonsinntekt, inkludert skattebelastning” s. 1536), men det var likevel prinsipielt viktig at Høyesterett ga erstatning for slikt tap.

Også i Horsengdommen og Skolanddommen fra 1993 blir tap av pensjonspoeng erstattet og Høyesterett har ikke fraveket dette standpunktet i senere dommer, slik at dette må sies å være gjeldende rett.

Barneerstatningen i forhold til tapte pensjonspoeng:

Det fremkommer ikke noen steder i forarbeidene fra 1986-1987 at tap av pensjonspoeng er tatt med i vurderingen når det standardiserte erstatningsnivået skulle fastsettes. Dette er vel naturlig siden rettspraksis frem til 1993 var avvisende til at dette tapet var erstatningsberettiget.³⁷

Det tyder dermed på at skadelidte under 16 år ikke får erstattet sitt tap i fremtidige pensjonsytelser på lik linje med voksne som bli skadet.

Det er utformet en særregel for unge uføre i folketrygdloven. Denne regelen sikrer den som har blitt minst 50% ervervsmessig ufør før fylte 26 år en garantert minste tilleggspensjon. Denne tilleggspensjonen blir beregnet etter et poengtall på 3,30. Det høyeste pensjonspoengtall som kan oppnås gjennom arbeidsinntekt er imidlertid 7,00 pr år, slik at det i teorien er snakk om betydelig størrelse på pensjonspoengtapet for barn som blir skadelidt. I praksis stiller dette seg annerledes. Kapitaliseringsperioden blir nemlig så lang at beløpet blir svært lavt.

³⁷ Rt 1981 s. 138, Rt 1970 s. 1452 og Rt 1985 s. 46.

Men det bryter med standarderstatningens grunntanke om at nivået skal ligge over gjennomsnittet dersom man godtar at barn på en måte blir ”snytt” for et erstatningsberettiget krav, selv om det ikke er så stort.

12 Andre aktuelle tema i tilknytning til § 3-2 a

12.1 Skadelidte med inngangsinvaliditet

Hvis skadelidte på skadetidspunktet allerede er ufør, oppstår særlige spørsmål.

Disse tilfellene kan deles i to grupper:

Den første situasjon er hvor en eksisterende skade medfører at den nye skade får større konsekvenser enn ellers, for eksempel tap av et øye som rammer langt hardere hvor skadelidte fra før er blind på det andre øyet.

Det er klart at det for voksne gjelder et differanseprinsipp i disse sakene. Dette betyr at skadevolder bare er ansvarlig for differansen mellom den skade han har voldt og den allerede eksisterende uførhet.

For barneerstatningssakene er det, til forskjell fra resten av erstatningsretten, bruttoprinsippet som må legges til grunn: Man skal utelukkende se hen til uførheten etter den siste skaden. Dette slås fast i Ot.prp.nr.81 (1986-1987) s. 27:

”Selv om det for voksne i dag gjelder et differanseprinsipp på dette punkt finner departementet at skadevolder bør svare for den samlede uførhet (bruttoprinsippet) dersom skadelidte er et barn under fylte 16 år”.

Den andre gruppen er de som før skadetidspunktet allerede er 100% ufør. Dette kan for eksempel vær en person som er 100% ufør pga. psykisk utviklingshemming, og så blir utsatt for en bilulykke som fører til ny uførhet. Når det gjelder erstatning for tap i fremtidig erverv, medfører § 3-1 etter sin ordlyd at det til voksne ikke gis erstatning når skadelidte fra før er 100% ufør. Etter en differansebetraktning blir tapet nemlig null.

For saker med barn som skadelidt, er konklusjonen en annen i Ot.prp.nr.81:

”Departementet finner at man her bør se bort fra den første skaden. Den siste skaden vurderes separat (separasjonsprinsippet). Det er departementets forutsetning at separasjonsbetraktningen skal gjelde i disse tilfeller, selv om dette ikke er spesielt regulert i lovutkastet § 3-2a...Det fremstår som urimelig om disse få skadelidte skal få lavere erstatning på grunn av at de i utgangspunktet er dårligere stilt”.

Men dette gjelder med en reservasjon:

Brutto prinsippet kan bare legges til grunn hvor den første skade skyldes et hendelig uhell eller er påført ved egen skyld. Dette betyr at dersom den første uførheten skyldes en skade det har stått en ansvarlig skadevolder bak, og det er utbetalt en erstatning for denne, kan skadevolder nummer to ikke bli ansvarlig for mer enn differansen mellom de to uføregradene.

Dette slås fast i Rt 1997 s. 771 Danidommen:

”det [er] et grunnleggende erstatningsrettslig prinsipp at det ikke skal ytes erstatning for samme tap to ganger. Selv om lovgiver ved erstatning til barn har ønsket å fravike differanseprinsippet i de tilfeller hvor barnet er født ufør eller er blitt ufør ved et hendelig uhell før den erstatningsbetingende skade, kan man ikke av dette trekke noen slutning til situasjonen der det er betalt erstatning for den første skaden”.

Når det gjelder menerstatning i disse tilfellene, slår imidlertid både forarbeidene og rettspraksis fast at det skal tilkjennes erstatning for det tilleggsmen skade nummer to medfører. I Ot.prp.nr.81 s. 27 uttales det slik:

”Skadelidte bør uavhengig av tidligere uførhetsgrad få menerstatning i samme utstrekning som andre barn som skades”.

Retten uttaler følgende i Danidommen:

”i et slikt tilfelle bør [man] supplere reglene om barneerstatning med de alminnelige bestemmelsene i skadeerstatningsloven § 3-2 og fastsette en tilleggsmenerstatning”.

12.2 Erstatning til barn som følge av seksuelle overgrep

Barn som har blitt skadelidt pga. seksuelle overgrep, er ved erstatningsutmålingen skilt ut som egen gruppe i skadeerstatningsloven § 3-3, tilføyd ved lovendring av 22. mai 1992.

Hovedregelen i disse sakene er at oppreisning bør være den alminnelige form for erstatning ved seksuelle overgrep mot barn. Muligheten for at overgrepene også vil føre til et fremtidig inntektstap, bør heller i noen grad gi seg utslag i et høyere oppreisningsnivå. Men dette betyr ikke at tap i fremtidig erverv aldri kan tilkjennes i en slik sak. Se Rt 1997 s. 852 hvor en jente som var 14 år på det tidspunkt hvor overgrepene fant sted, ble tilkjent kr 125 000 netto (kr 144 172 i 2003-verdi) for tap i

fremtidig erverv pga. at hun ville komme ett år senere ut i arbeid som omsorgsarbeider som følge av overgrepene.

En problemstilling som har vært oppe, er om barn som har vært seksuelt misbrukt, kan kreve å få sitt erstatningskrav behandlet etter reglene i § 3-2a.

Rt 2001 s. 105. En jente ble seksuelt misbrukt av sin stefar fra hun var 5 til hun var 10 år, og fikk en varig medisinsk invaliditet på 70%.

Jenta ville ha sin erstatning utmålt etter skl § 3-2a, da hennes advokat hevdet at:

”lovforarbeidene må forstås slik at skadelidte i dette tilfellet kan velge om erstatningen skal utmåles etter § 3-1 og § 3-2 ut fra en individuell beregning eller etter standardiseringsregelen i § 3-2a”.

Høyesterett konkluderte imidlertid med at utmålingen måtte skje etter de alminnelige regler om utmåling av erstatning for tap i fremtidig erverv i § 3-1 og menerstatning i § 3-2: ”Realiteten er imidlertid at lovens ordlyd ikke åpner for en valgmulighet for skadelidte slik arbeidsgruppens forslag gjorde”.

Ankemotparten hadde foretatt beregninger på hvor stor erstatningen ble etter de to regelsettene og kom frem til at:

”Erstatningsutmålingen etter de alminnelige regler og de standardiserte reglene fører til resultat som ikke er så langt fra hverandre. § 3-2a fører imidlertid til en mererstatning fordi skadelidte får utbetalt et engangsbeløp som ikke er neddiskontert”.

Denne dommen støtter opp under tanken om at det er et problem at det ikke blir foretatt noen neddiskontering av tapet i fremtidig inntekt, slik det ble gjort etter de alminnelige reglene i § 3-1 før standarderstatningen kom i 1987.

I NOU 1991:13 s. 48 er det foretatt en vurdering av om oppreisningsnivået til barn som har blitt seksuelt misbrukt, skal standardiseres. Konklusjonen blir at ”det ikke bør være noen normering av oppreisningsbeløpene i saker om seksuelle overgrep mot barn ... det skal skje en konkret og individuell vurdering av oppreisningsbeløpet ...”

Momentene som ble brukt for denne løsningen var at en normering i realiteten førte til en svekkelse av fornærmedes rett til full realitetsprøvelse av kravet, at misbrukssakene spenner over et meget stort register når det gjelder type overgrep og at det er ulike alder på ungene, ulikheter i hvor lang periode overgrepene har pågått og om det har vært misbruk av tillits- eller slektsforhold.

13 Avsluttende kommentarer

En ulempe ved standarderstatning er at den kan gi en statisk rettstilstand. For at endringer i samfunnsforholdene skal kunne følges og erstatningsutmålingene bli rettferdige, er man kanskje best tjent med å ha individuelle utmålinger. Ved at saker blir brakt inn for domstolene sikrer man en stadig justering i takt med samfunnsforholdene ellers, og på denne måten oppnår man en dynamisk utvikling på erstatningsrettens område. Som et eksempel på dette kan det trekkes frem at utgiftssiden ved personskader ikke er standardisert, og dermed kan man se den dynamiske utviklingen i rettspraksis fra Sevaldsen med kr 30 000 i 1981 (kr 74 211 i 2003-verdi) til Bråtane med kr 4 103 750 i 2002 (kr 4 204 387 i 2003-verdi).

Da standarderstatningsregelen kom i 1987 hadde man ennå ikke fått utviklet egne dataprogrammer for å regne ut erstatningsoppgjørene. Beregningen foregikk manuelt, noe som var svært tidkrevende. Når så dataprogrammene ble tilgjengelige fra 1994, ble arbeidet med erstatningsoppgjørene mye enklere. Det kan dermed stilles spørsmål ved om det i dag er særlig merarbeid å regne ut en individuell erstatning også til barn.

Selv om man kan komme med flere velbegrunnede innvendinger mot å beregne erstatningen etter standardiserte satser, er det klart at det har hatt noe for seg å gjøre det på denne måten i barneerstatningssakene. Erstatningsoppgjørene har gått mye raskere, og kjønnsforskjeller har blitt utvisket.

Gjennom oppgaven har jeg imidlertid påpekt diverse forhold som etter min mening har ført til at erstatningsnivået til barn har blitt for lavt. Jeg mener at følgende endringer må foretas for at en videreføring av ordningen med standardisert erstatning til barn kan forsvares:

- Antall ganger G må økes fra 40 ganger G til minst 55 ganger G.

- Det må innføres en unntaksregel fra standardutmålingen i de tilfeller hvor det er stor forskjell mellom den ervervsmessige uførheten og den medisinske invaliditeten. Som et alternativ til dette kan det utarbeides nye tabeller for å fastsette uførheten hos barn.
- Tap i hjemmearbeidsevnen og tap av pensjonspoeng må bygges inn i nivået.
- Det må utarbeides en måte å neddiskontere erstatningsbeløpet til små barn, slik at tenåringene ikke kommer så dårlig ut i forhold til de yngste barna.

Disse endringene støttes også av arbeidsgruppens gjennomgang av barneerstatningen i NOU 1994:20.

Som en siste kommentar vil jeg vise til en artikkel av advokat Robertsen i LoR 1993 s. 332, hvor han uttaler følgende:

”Etter hvert som trygdeordningene av samfunnsøkonomiske årsaker blir begrenset, vil blant annet den individuelle erstatningsrett etter min oppfatning oppleve en stadig større betydning for den enkelte og for samfunnet”.

Dette er et poeng som har blitt stadig mer aktuelt, jf. den nye pensjonsreformen. At folketrygdens ytelser til barn kan komme til å bli mindre i fremtiden, må man ha i tankene når man velger erstatningsnivå etter standardutmålingen.

14 Kilder

Bøker:

Kjelland, Morten. *Hjemmearbeideres erstatningsrettslige vern*. 1.utg. Oslo, 2002

Kjønstad, Asbjørn. *Erstatningsretten i utvikling*. Oslo, 2003

Kjønstad, Asbjørn. *Folketrygdens uførepensjon*. 2.utg. Oslo, 1992

Lødrup, Peter. *Oversikt over erstatningsretten*. 4. utg. Oslo, 2002

Lødrup, Peter. *Lærebok i erstatningsrett*. 4. utg. Oslo, 1999

Lødrup, Peter. *Erstatningsberegningen ved personskader*. 2. utg. Oslo, 1983

Nygaard, Nils. *Skade og ansvar*. 5.utg. Bergen, 2000

Skedsmo, Knut. *Erstatningsoppgjøret etter Alexander L. Kielland- ulykken*. Oslo, 1982

(Institutt for privatretts stensilserie nr. 86/1982)

Vinding Kruse, A. *Erstatningsretten*. 5.utg. Danmark, 1989

Juridiske artikler:

Flock, Hans. *Erstatning ved personskade*. I: Lov og Rett 1980, s. 411

Giertsen, Johan. *Erstatningsretten mot nye høyder*. I: Stud.jur nr.5 1980, s. 6

Haugland, Hans. *Kapitalisering av fremtidstap og skatteulempe ved boligkjøp i Ølbergdommen (Rt 1993 s. 1524)*. I: Lov og Rett 1995, s. 65

Holgersen, Gudrun. *Standardisert erstatning ved personskade – lik erstatning for ulikt tap?*. I: Lov og Rett 1991 s.515

Kjønstad, Asbjørn. *Amerikanske tilstander?* I: Lov og Rett 1998, s. 193

Kjønstad, Asbjørn. *Tre personskadedommer fra Høyesterett*. I: Lov og Rett 1995, s. 3

Kjønstad, Asbjørn. *Verdsetting av tapt arbeidsevne, særlig til å utføre husarbeid*. I: TfR 1984, s. 335

Kjønstad, Asbjørn. *Et verk om personskader*. I: TfR 1983, s. 577

Lundin, Christian. *Reformbehov i personskadeerstatningen – replikk til professor Peter Lødrup*. I: Lov og Rett 2003, nr. 3 s. 374

Lødrup, Peter. *Reformbehov i personskadeerstatningen*. I: Lov og Rett 2003, nr.3 s.129

Lødrup, Peter. *Kommentarer til fire høyesterettsdommer om personskade*. I: Lov og

Rett 1998, nr.4 s.226

Lødrup, Peter. *Standardisert erstatning til barn*. I: Festskrift til Sjur Brækhus

Magnussen, Torgeir. *Erstatning for personskade – engangsbeløp eller terminbeløp?* I:

Lov og Rett 1993, s. 354

Nygaard, Nils. *Refleksjoner over rettspraksis og rettsutvikling, særleg innan*

skadebotretten. I: Lov og Rett 2002, nr. 7 s. 403

Nygaard, Nils. *Skadebot for utgifter. Rott- dommen i Rt 1999 s. 1967*. I: Lov og Rett

2000, s. 429

Nygaard, Nils. *Merknader til fire høgsterettsdommar om personskade*. I: Lov og Rett

1998, nr.4 s. 195

Nygaard, Nils. *Utviklingstrekk i skadebotretten*. I: Jussens Venner 1997, nr. 5 s. 267

Nygaard, Nils. *Sevaldsen- dommen Rt 1981 s. 138 – første dom med skadebotutmåling*

over 1 mill. kr. ved personskade. I: Injuria 1981, nr. 3 s. 3

Robertsen, Robert. *Saksbehandling og erstatningsutmåling i personskadesaker,*

herunder nakkeslengskader. I: Lov og Rett 1993, s.332

Selvig, Erling. *Hovedtendenser i norsk erstatningsrett*. I: Jussens Venner 1984, s. 87

Stordrange, Bjørn. *Lik erstatning for ulikt tap?*. I: Lov og Rett 1987, s. 193

Lover:

1969 Lov om skadeerstatning (skl) av 13. juni 1969 nr 26

Forarbeider:

NOU 1987:4 Standardisert erstatning til barn

NOU 1988:6 Erstatning og forsikring ved yrkesskade

NOU 1991:13 Seksuelle overgrep mot barn – straff og erstatning

NOU 1994:20 Personskadeerstatning

NOU 2004:3 Arbeidsskadeforsikring

Ot.prp.nr.4 (1972-73)

Ot.prp.nr.81 (1986-87) Om lov om endringer i erstatningsloven

Ot.prp.nr.44 (1988-1989) Yrkesskadeforsikringen

Innstilling fra Erstatningslovkomiteen av mai 1971

Innst.O.nr.4 (1972-72)

Rettspraksis:

Norsk Rettstidende

Rt. 1956.278 Plesnerdommen
Rt. 1968.1145
Rt. 1976.909 Katasroferisikoddommen
Rt. 1977.313 Karuselldommen
Rt. 1977.782 Pallasdommen
Rt. 1981.138 Sevaldsendommen
Rt. 1984.1246 Bilførerdommen
Rt. 1985.46 Danselærerdommen
Rt. 1991.1124 Knallskudddommen
Rt. 1993.1524 Ølbergdommen
Rt. 1993.1538 Horsengdommen
Rt. 1993.1547 Skolanddommen
Rt. 1996.958 Stokstaddommen
Rt. 1997.1 Rossnesdommen
Rt. 1997.149 Sæterøy-/Sunndaldommen
Rt. 1997.390 Jørgensendommen
Rt. 1997.771 Danidommen
Rt. 1997.852
Rt. 1997.883 Nessedommen
Rt. 1997.1044 Jensendommen
Rt. 1997.1070
Rt 1998.1916 Martinsendommen
Rt. 1999.1967 Rottdommen
Rt. 2000.441 Kåsdommen
Rt. 2001.105
Rt. 2002.654
Rt. 2002.1436 Bråtanedommen
Rt. 2003.1468

Rettens Gang

RG 1982.284

RG 1982.511

RG 1982.632 Trinedommen

RG 1986.653

RG 1986.751

RG 1987.268

RG 1993.980

RG 1997.50

RG 1999.728

RG 2001.322 Hansendommen

RG 2001.622 Bråtanedommen

RG 2002.1647

Upubliserte dommer

LF-1995-00328 [Lovdata online]. Frostating lagmannsrett – Kjennelse og dom. 1996-02-09

LB-1995-01110 [Lovdata online]. Borgarting lagmannsrett – Dom. 1996-05-03

Massemedia:

Lam for livet – bitter på byråkratiet, Dagbladet 05.01.2004

Elektroniske kilder:

Konsumprisindeksen – beregn prisveksten selv, Statistisk Sentralbyrå,

URL: <http://www.ssb.no/vis/kpi/kpiregn.html>

Lønnsstatistikk, Statistisk Sentralbyrå,

URL: <http://www.ssb.no/emner>

15 Vedlegg

Vedlegg A: Rentetabell 5%.

Vedlegg B: Rentetabell 2% til 10%.

Vedlegg C: Invaliditetstabell for menerstatning.

Vedlegg D: SSBs levetidstabell og RTV kapitaliseringsfaktor

Vedlegg E: EDB utregninger av erstatningsutmåling.

Vedlegg F: Statistikk fra SSB over gjennomsnittlig lønnsnivå for alle næringer.

Vedlegg G: Statistikk fra SSB over nominell innskuddsrente og prisstigning.